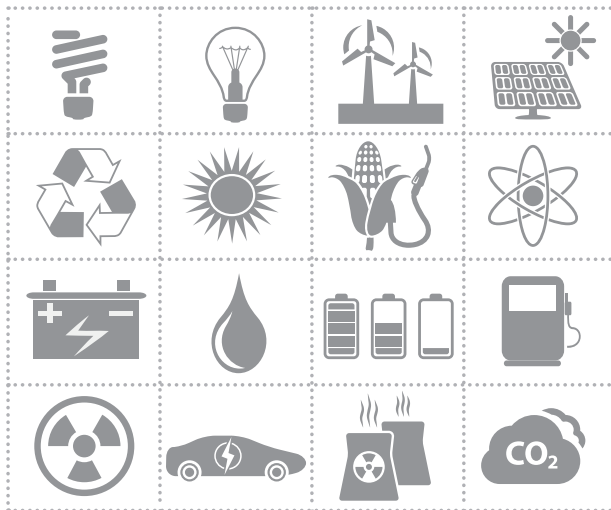

Nukleáris üzleti jog

2. fejezet és 4-7. fejezetek Dr. Herczeg Ágnes
1.3.4.6. fejezetek és 8-9. fejezetek Dr. Labancz Andrea

1. A nemzetközi és hazai nukleáris piac, a nukleáris piac szereplői és a nukleáris üzleti jog szempontjából releváns tevékenységeik

A 21. század kihívásainak egyike a fenntartható fejlődés megvalósítása, amelynek fontos eleme a fejlődés biztonságos, környezetkímélő és gazdaságos energiaellátásának biztosítása.¹

Az energiafelhasználás-növekedés a környezetre káros hatásokkal jár, amely negatív hatások az energia-fogyasztás csökkentésével, az energiafelhasználás hatékonyságának növelésével, és emisszió-mentes technológiák alkalmazásával mérsékelhetőek.²

Sajátos jelenség, hogy az egyik legnagyobb CO₂ kibocsátó az energiaellátás terén a villamosenergia-termelés és felhasználás, amely egyszerre a fejlődés egyik motorja is. A fenntartható fejlődés előmozdításához szükséges az emisszió-mentes technológiák alkalmazása a villamosenergia-termelésben.³

Ahogy arra Vidovszky rámutat, lényegében három energiatermelési lehetőség áll az rendelkezésére: a fosszilis energia (szén, gáz, kőolaj) a megújuló energiák (vízi, szél-, napeenergia) és az atomenergia.⁴

Katona szerint a villamosenergia-termelés területén olyan megoldásokat kell találni, amelyek a növekvő energia-igényt minimális emisszióval és környezet-terheléssel elégítik ki. Ennek egy megfelelő megoldása lehet a megújuló források alkalmazása, amely mellett célszerű választás lehet a nukleáris energia alkalmazása is.⁵ Ezzel összefüggésben rá kell mutatni, hogy a napjainkban működő atomerőművek adják a CO₂-emissziómentes termelés felét és a fejlett államokban a nukleáris energia felhasználását tekintik a jövő egyik emisszió-mentes villamosenergia-termelési módjának.⁶

Az Európai Parlament a nukleáris energiával kapcsolatban kiemeli, hogy „*a jelenleg előállított nukleáris energiát az atommaghasadás folyamata során szabadítják fel, amely során az uránium- és plutónium atommagjainak hasításakor szabadul fel az energia.*”⁷

Az atomenergia a fosszilis tüzelőanyagok alacsony szén-dioxid-kibocsátású alternatívája, az energiaszerkezet meghatározó eleme, és az EU-ban termelt energia közel 26%-át teszi ki.⁸ A nukleáris hőtermelést – amely a nukleáris reaktorokban a nukleáris tüzelőanyagok hasadásából származik – a villamos energia előállítására használják fel; a nukleáris hő fő felhasználása az áramtermelés.⁹

A nukleáris energia szolgáltatja Európa villamos energiájának egyharmadát. A Bizottság Nukleáris tájékoztató program c. 2007-es közleménye szerint a világ energiaigénye 2030-ra várhatóan 60 %-kal nő. Annak ellenére, hogy az EU folyamatosan törekszik a hatékonyság javítására, energiaigénye mégis 0,8 %-kal nő évente.¹⁰

1 Katona Tamás János: A nukleáris energia szerepe a fenntartható fejlődésben. Nukleon, 2008. 1. évf., 17. szám, 1.

2 Katona, 2008. 1.

3 Katona, 2008. 1.

4 Vidovszky István: Az atomenergia előnyei és kockázatai. Fizikai Szemle, 2003. 53. évf. 8. szám, 272.

5 Katona, 2008. 2.

6 Katona, 2008. 2.

7 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/62/nuklearis-energia> (2021. 04. 22.)

8 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/62/nuklearis-energia> (2021. 04. 22.)

9 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Nuclear_energy_statistics#Nuclear_heat_and_gross_electricity_production (2021. 04. 22.)

10 A Bizottság Közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek, Nukleáris tájékoztató program. Brüsszel, 4.10.2007 COM(2007) 565 végleges, 3-4.

A nukleáris energia uniós jövője elsősorban gazdasági érdemeitől függ; vagyis attól, hogy képes-e költséghatékonyan és megbízhatóan villamos energiát szolgáltatni, továbbá, hogy mennyiben járul hozzá a közös energiapolitika célkitűzéseéhez, mennyire biztonságos, milyen környezeti hatásai vannak és milyen a társadalmi elfogadottsága.¹¹

Chernyakhovskaya és *Berezka* 2020-as tanulmánya szerint mintegy 50 ország fontolgatja az első atomerőmű üzembe helyezésének lehetőségét, valamint megközelítőleg 160 új atomerőmű-egység van a tervezés különböző szakaszaiban a világon.¹²

1.1. A globális piac releváns szereplői és a nukleáris energia alkalmazásának célja

A globális piac szereplői közé tartoznak

- a nukleáris energia esetében tapasztalattal rendelkező országok. Ide tartoznak:
  - ◆ a nemzeti atomerőmű-beszállítókkal rendelkező országok (Oroszország, USA, Franciaország, Kanada, Kína és Dél-Korea);
  - ◆ és az olyan országok, amelyek nem rendelkeznek nemzeti atomerőmű-beszállítókkal, de tervezik az atomerőművek importját.
- a nukleáris energia esetében tapasztalattal nem rendelkező, a globális piacra újonnan belépő országok. Ide tartoznak:
  - ◆ „első hullámhoz” az atomerőművet építő országok tartoznak (Fehéroroszország, Egyesült Arab Emírségek, Törökország);
  - ◆ a „második hullám” országai körébe azok az országok tartoznak, amelyek már aláírtak megállapodásokat és/vagy atomerőmű megépítésére vonatkozó szerződéseket (Banglades, Egyiptom, Jordánia);
  - ◆ a „harmadik hullám” országai közé pedig azok tartoznak, amelyek az atomerőmű közép- és hosszú távon történő megépítésének lehetőségét már számba vették.¹³

Franciaországban a villamosenergia-termelés közel 80 %-át nukleáris energia adja; Litvániában a villamosenergia-termelés 70 %-át teszi ki a nukleáris energia.¹⁴ Kelet-Európában jelenleg csak Csehországban, Magyarországon, Szlovákiában, Bulgáriában, Romániában és Szlovéniában működnek atomerőművek.¹⁵

Hazánkban az atomenergia alkalmazásának fontos területe a villamosenergia-termelés. A Paksi Atomerőmű a hazai villamosenergia-termelés körülbelül 50%-át adja.¹⁶

11 A Bizottság Közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek, Nukleáris tájékoztató program. Brüsszel, 4.10.2007 COM(2007) 565 végleges, 5.

12 Chernyakhovskaya – Berezka: Russian Business Strategy and Tactics on the World Market of NPP Construction (As Economic Systems). *Advances in Economics, Business and Management Research*, 2020. 128. évf. 2206.

13 Chernyakhovskaya – Berezka, 2020. 2206.

14 A Bizottság Közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek, Nukleáris tájékoztató program. Brüsszel, 4.10.2007 COM(2007) 565 végleges, 6.

15 <https://www.portfolio.hu/uzlet/20190405/nuklearis-energia-magyarorszag-a-masodik-kelet-europaban-319951> (2021. 04. 22.)

16 Országos Atomenergia Hivatal: Ismertető Füzet, az atomenergia alkalmazása Magyarországon. 4. [https://www.haea.gov.hu/web/v3/OAH-Portal.nsf/5F12930AD38AF595C1257C38002794DA/\\$FILE/ismerteto_web-1.pdf](https://www.haea.gov.hu/web/v3/OAH-Portal.nsf/5F12930AD38AF595C1257C38002794DA/$FILE/ismerteto_web-1.pdf) (2021. 04. 22.)

1.2. A nukleáris piac szereplői az üzleti kapcsolatok fényében

Az állam, illetve a közhatalom gyakorlására feljogosított szereplő

- A kormány feladata az összes érintett szervezet munkájának összehangolása. A kormánynak az atomerőművekkel kapcsolatos általános feladatai közé tartozik a nemzeti politika kialakítása; az iparági támogatás, a kapacitásépítés; a program egységesítése; a szükséges jogi környezet létrehozása és biztosítása.¹⁷ Az Atomtörvény rendelkezései szerint az atomenergia biztonságos alkalmazásának felügyelete a Kormány feladata.
- A nemzeti jogszabályoknak meg kell határozniuk az atomerőművekkel kapcsolatos felelősségi és jogi eljárásokat a végleges leállításhoz, az üzemek közötti leszerelésre való áttéréshez és a leszereléshez.¹⁸
- Szükséges egy kompetens, független szabályozó testületet kell létrehozni, amely felelős a biztonsági felügyeletért és a jogi és szabályozási keretek betartásának biztosításáért, valamint az engedélyezést, a működést segítő szervezetek létrehozatala.¹⁹ Magyarországon az atomenergia békés célú, biztonságos alkalmazását az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény (a továbbiakban: Atomtörvény) szabályozza, amelynek fő célja a lakosság egészségének, biztonságának és a környezetnek a védelme.

A törvény hatálya az atomenergia békés célú alkalmazására, az azzal kapcsolatos jogosultságokra és kötelezettségekre, továbbá az embereknek, valamint az élő és élettelen környezetnek a természetes és mesterséges eredetű ionizáló sugárzás káros hatásai elleni védelmére terjed ki.²⁰

A kapcsolódó engedélyezési eljárás szabályozásáról, a hatóságok és az atomenergiát alkalmazók alapvető feladatairól, kötelezettségeiről az Atomtörvény és az annak végrehajtását szolgáló kormányrendeletek és miniszteri rendeletek gondoskodnak. A hazai szabályozás fontos elemeit jelentik a nemzetközi egyezményeket kihirdető jogszabályok és az Európai Unió szerveinek rendeletei, irányelvei és határozatai. A nukleáris biztonsági követelmények és rendelkezések teljesítésére az Országos Atomenergia Hivatal ajánlásokat fogalmaz meg, melyeket útmutató formájában ad ki.

- A kormányzati feladatok végrehajtásáról a Kormány az Országos Atomenergia Hivatal (OAH) útján, valamint az érintett miniszterek és szakhatóságok útján gondoskodik.²¹ Magyarországon az OAH *„alapvető feladata az atomenergia békés célú, biztonságos és védett alkalmazásával - különösen a nukleáris létesítmények és radioaktív hulladék-tárolók nukleáris biztonságával és védettségével - a nukleáris és más radioaktív anyagok, ionizáló sugárzást kibocsátó berendezések biztonságával*

17 International Atomic Energy Agency: Industrial Involvement to Support a National Nuclear Power Programme. IAEA Nuclear Energy Series No. NG -T-3.4, Vienna, 2016. 44.

18 International Atomic Energy Agency: Basic infrastructure for anuclear power project. IAEA-TECDOC-1513. Vienna, 2006. 31.

19 IAEA, 2006. 31.

20 Atomtörvény 1. § (1) bek.

21 Országos Atomenergia Hivatal: Ismertető Füzet, az atomenergia alkalmazása Magyarországon. 10. [https://www.haea.gov.hu/web/v3/OAHPortal.nsf/5F12930AD38AF595C1257C38002794DA/\\$FILE/ismerteto_web-1.pdf](https://www.haea.gov.hu/web/v3/OAHPortal.nsf/5F12930AD38AF595C1257C38002794DA/$FILE/ismerteto_web-1.pdf) (2021. 04. 22.)

és védettségével, a nukleáris fegyverek elterjedése elleni tevékenységgel, a nukleáris veszélyhelyzet-kezeléssel kapcsolatos hatósági feladatok, valamint az ezekre vonatkozó tájékoztatási tevékenység ellátása, illetve összehangolása.”²² Az OAH mint általános építésügyi hatósági és építésfelügyeleti jogkörrel rendelkező szerv feladatkörébe tartozik a nukleáris létesítmények és radioaktív hulladék-tárolók biztonsági övezetében elhelyezkedő építmények hatósági felügyelete. Az OAH új nukleáris létesítmény esetén a teljes létesítési folyamatot felügyeli, a telephely vizsgálatának módszertanától az üzembe helyezésig és üzemeltetésig.²³

- Az OAH hatósági tevékenységének fontos területe az engedélyezés. Az engedélyezési jogkörével összefüggésben az OAH hatalmazza fel az atomenergia alkalmazóját az atomenergia alkalmazásával kapcsolatos tevékenység végzésére. Az OAH felügyeleti tevékenysége során ellenőrzéseket végez: megvizsgálja, hogy az általa kiadott engedélyekben foglaltak, a jogszabályok és a nukleáris biztonsági szabályzatok szerinti előírások megtartásra kerülnek-e, ellenőrzi, hogy az OAH által elrendelt intézkedések végrehajtásra kerültek-e, valamint ellenőrzi az atomenergia békés célú alkalmazásának biztonságosságát és védettségét. Az OAH az egyes rendellenességek megszüntetése érdekében haladéktalanul intézkedik, vagy intézkedést kezdeményez. Az OAH rendszeresen elemzi és értékeli továbbá az atomenergia alkalmazójának működését és a létesítmények biztonsági, védettségi helyzetét rendszeresen elemzi és értékeli.²⁴
- A nukleáris energia nemzetközi üzleti környezetében, Magyarország az atomenergia biztonságos alkalmazása területén többoldalú nemzetközi szerződéseknél a részese, amelyek hazai végrehajtását szolgáló feladatokat az OAH látja el, illetve azok végrehajtásában részt vesz. Ezek a többoldalú szerződések:
  - ◆ A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség Alapokmánya
  - ◆ A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség kiváltságairól és mentességeiről, Bécsben 1959. július 1-jén létrejött Egyezmény
  - ◆ A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) Konvenciója, az ahhoz kapcsolódó Jegyzőkönyvek és a Csatlakozási Nyilatkozat
  - ◆ Megállapodás a Magyar Köztársaság Kormánya és a Gazdasági Együttműködési Szervezet között a Szervezetnek nyújtott kiváltságokról és mentességekről
  - ◆ A Nemzetközi Energia Programról szóló, Párizsban, 1974. november 18-án kelt Egyezmény és annak Jegyzőkönyvei, valamint a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezetnek a Nemzetközi Energia Ügynökség létrehozó C(74)203 (végső) határozata
  - ◆ A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezetnek (OECD) a Nukleáris Energia Ügynökségét létrehozó határozata

²² Atomtörvény, 17. § (1) bek.

²³ Országos Atomenergia Hivatal: Ismertető Füzet, az atomenergia alkalmazása Magyarországon. 11. [https://www.haea.gov.hu/web/v3/OAHPortal.nsf/5F12930AD38AF595C1257C38002794DA/\\$FILE/ismerteto_web-1.pdf](https://www.haea.gov.hu/web/v3/OAHPortal.nsf/5F12930AD38AF595C1257C38002794DA/$FILE/ismerteto_web-1.pdf) (2021. 04. 22.)

²⁴ Országos Atomenergia Hivatal: Ismertető Füzet, az atomenergia alkalmazása Magyarországon. 11. [https://www.haea.gov.hu/web/v3/OAHPortal.nsf/5F12930AD38AF595C1257C38002794DA/\\$FILE/ismerteto_web-1.pdf](https://www.haea.gov.hu/web/v3/OAHPortal.nsf/5F12930AD38AF595C1257C38002794DA/$FILE/ismerteto_web-1.pdf) (2021. 04. 22.)

- ◆ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésének XXII. ülészakán, 1968. június 12-én elhatározott, a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződés
- ◆ A Magyar Népköztársaság és a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség között a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződés szerinti biztosítékok alkalmazásáról Bécsben 1972. március 6-án aláírt egyezmény (Alkalmazása felfüggesztve 2007. július 01-től, a 2006. évi LXXXII. törvény 6.§ (1) bekezdése alapján.) A nukleáris anyagok fizikai védelméről szóló egyezmény
- ◆ A Bécsben, 1986. szeptember 26-án aláírt, a nukleáris balesetekről adandó gyors értesítésről szóló egyezmény
- ◆ A Bécsben, 1986. szeptember 26-án aláírt, a nukleáris baleset, vagy sugaras veszélyhelyzet esetén való segítségnyújtásról szóló egyezmény
- ◆ A Magyar Népköztársaság Kormánya és a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség között kötött, a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség által Magyarországnak nyújtott műszaki segítségéről szóló, 1989. június 12-én aláírt Felülvizsgált Kiegészítő Megállapodás
- ◆ Az atomkárókért való polgári jogi felelősségről Bécsben, 1963. május 21-én kelt nemzetközi egyezmény
- ◆ Az atomkárókért való polgárjogi felelősségről szóló Bécsi Egyezmény és az atomenergia területén való polgári jogi felelősségről szóló Párizsi Egyezmény alkalmazásáról szóló közös jegyzőkönyv
- ◆ A nukleáris biztonságról, a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség keretében Bécsben, 1994. szeptember 20-án létrejött Egyezmény
- ◆ Az ENSZ Közgyűlése által 1996. szeptember 10-én elfogadott Átfogó Atomcsend Szerződés (A nemzetközi szerződés még nem lépett hatályba.)
- ◆ A Magyarország és a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség között a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződésnek megfelelő biztosítékok alkalmazására 1972. március 6-án kötött egyezményhez kapcsolódó, Bécsben, 1998. november 26-án aláírt Kiegészítő Jegyzőkönyv (Alkalmazása felfüggesztve 2007. július 01-től, a 2006. évi LXXXII. törvény 6.§ (1) bekezdése alapján.)
- ◆ A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség keretében a kiégett fűtőelemek kezelésének biztonságáról és a radioaktív hulladékok kezelésének biztonságáról létrehozott közös egyezmény
- ◆ A Bernben, 1980. május 9-én kelt, Nemzetközi Vasúti Fuvarozási Egyezmény (COTIF) módosításáról Vilniusban elfogadott, 1999. június 3-án kelt Jegyzőkönyv
- ◆ A nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződés III. cikk (1) és (4) bekezdésének végrehajtásáról szóló biztosítéki megállapodás és jegyzőkönyv, valamint a megállapodáshoz csatolt kiegészítő jegyzőkönyv

- ◆ A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (NAÜ) keretében 1979-ben elfogadott, és az 1987. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett nukleáris anyagok fizikai védelméről szóló Egyezménynek a NAÜ által szervezett diplomáciai konferencia keretében, 2005. július 8-án aláírt módosítása
  - ◆ A Nemzetközi Vasúti Fuvarozási Egyezmény (COTIF) módosításáról Vilniusban elfogadott, 1999. június 3-án kelt Jegyzőkönyv C Függeléke a 2011. évi módosításokkal és kiegészítésekkel
  - ◆ Magyarország Kormánya, Ukrajna Miniszteri Kabinetje és az Oroszországi Föderáció Kormánya között a Magyarország és az Oroszországi Föderáció között Ukrajna területén keresztül történő nukleárisanyag-szállításról szóló megállapodás
  - ◆ A Nemzetközi Vasúti Fuvarozási Egyezmény (COTIF) módosításáról Vilniusban elfogadott, 1999. június 3-án kelt Jegyzőkönyv C Függeléke Melléklete
  - ◆ A Veszélyes Áruk Nemzetközi Közúti Szállításáról szóló Európai Megállapodás (ADR) „A” és „B” Melléklete
  - ◆ A Genfben, 2000. május 26. napján kelt, a Veszélyes Áruk Nemzetközi Belvízi Szállításáról szóló Európai Megállapodáshoz (ADN) csatolt Szabályzat
- A nukleáris energia nemzetközi üzleti környezetében, az atomenergia biztonságos alkalmazása területén Magyarország kétoldalú nemzetközi szerződéseket is kötött. Ezek:
- ◆ A Magyar Népköztársaság Kormánya és az Osztrák Köztársaság Kormánya között a nukleáris létesítményeket érintő, kölcsönös érdeklődés tárgyát képező kérdések szabályozásáról Bécsben, 1987. április 29-én aláírt egyezmény
  - ◆ A Magyar Népköztársaság Kormánya és Kanada Kormánya között az atomenergia békés célú felhasználása terén folytatandó együttműködésről szóló, 1987. november 27-én aláírt egyezmény
  - ◆ A Magyar Köztársaság Kormánya és a Németországi Szövetségi Köztársaság Kormánya között a nukleáris biztonsággal és a sugárvédelemmel összefüggő kölcsönös érdeklődés tárgyát képező kérdések szabályozásáról Budapesten, 1990. szeptember 26-án aláírt megállapodás
  - ◆ A Magyar Köztársaság Kormánya és a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság Kormánya között a kölcsönös tájékoztatásról és együttműködésről a nukleáris biztonság és sugárvédelem területén Bécsben, 1990. szeptember 20-án aláírt egyezmény
  - ◆ A Magyar Köztársaság Kormánya és az Amerikai Egyesült Államok Kormánya között az atomenergia békés célú alkalmazása terén való együttműködésről Bécsben, 1991. június 10-én aláírt megállapodás
  - ◆ A Magyar Köztársaság Kormánya és a Szlovén Köztársaság Kormánya között sugaras veszélyhelyzet esetén adandó gyors értesítésről Budapesten, 1995. július 11-én aláírt egyezmény

- ◆ A Magyar Köztársaság Kormánya és Románia Kormánya között nukleáris balesetek esetén adandó gyors értesítésről Bukarestben, 1997. május 26-án aláírt megállapodás
- ◆ A Magyar Köztársaság Kormánya és Ukrajna Kormánya között nukleáris balesetek esetén való gyors értesítésről, a kölcsönös tájékoztatásról és együttműködésről a nukleáris biztonság és sugárvédelem területén Budapesten, 1997. november 12-én aláírt Megállapodás
- ◆ A Magyar Köztársaság Kormánya és a Horvát Köztársaság Kormánya között sugaras veszélyhelyzet esetén adandó gyors értesítésről Zágrábban, 1999. június 11-én aláírt egyezmény
- ◆ A Magyar Köztársaság Kormánya és Ausztrália Kormánya között az atomenergia békés célú felhasználása terén folytatandó együttműködésről és a nukleáris anyagok átadásáról Budapesten 2001. augusztus 8-án aláírt egyezmény
- ◆ A Magyar Köztársaság Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya között a Paksi Atomerőmű orosz gyártmányú besugárzott üzemanyag kazettáinak (kiegített nukleáris üzemanyag) az Orosz Föderációba történő visszaszállítása feltételeiről aláírt jegyzőkönyv
- ◆ A Magyar Köztársaság Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya között a kutatóreaktor kiegészítő fűtőelemeinek az Oroszországi Föderációba való beszállításával kapcsolatos együttműködéséről szóló egyezmény
- ◆ A Magyarország Kormánya és a Vietnami Szocialista Köztársaság Kormánya között az atomenergia békés célú felhasználása terén folytatandó képzési, kutatási, hatósági és műszaki együttműködésről szóló megállapodás
- ◆ A Magyarország Kormánya és a Koreai Köztársaság Kormánya között a nukleáris energia békés célú felhasználása terén történő együttműködésről szóló megállapodás
- ◆ A Magyarország Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya közötti nukleáris energia békés célú felhasználása terén folytatandó együttműködésről szóló Egyezmény
- ◆ A Magyarország Kormánya és a Szerb Köztársaság Kormánya között sugaras veszélyhelyzet esetén adandó gyors értesítésről szóló egyezmény
- ◆ A Magyarország Kormánya és a Szaúd-Arábiai Királyság Kormánya között az atomenergia békés célú felhasználásáról szóló együttműködési megállapodás

1.3. A nukleáris üzletben érdekelt vállalkozások

Az atomerőmű kivitelezésében több szakaszt lehet elkülöníteni. Ezekben a szakaszokban eltérő szereplőknek van jelentősége, amelyekkel az üzemeltető szerződést köt majd.

Ezek a szakaszok:

- tervezés,
- gyártás és beszerzés,

- megépítés és létesítés,
- üzemeltetés.²⁵

A nukleáris üzletben érdekelt vállalkozások tipikusan:

- tervezéssel foglalkozó vállalkozások,
- gyártó vállalatok,
- építőipari és rendszerszerelő cégek,
- szolgáltatók,
- az üzemeltetési és karbantartási cégek,
- technikai támogató szervezetek.²⁶

A tervezéssel foglalkozó vállalkozások az atomerőmű szerkezetek, rendszerek, alkatrészek tervezésével, illetve egyes, a nukleáris sziget biztonságával kapcsolatos rendszerek részletes tervezésével foglalkoznak. Egy atomerőmű projekt tervezési szakaszában a „mérnöki” feladatok általában az alap- és a részletes tervezés tevékenységeket is magukban foglalják és azokat részben vagy egészben az elsődleges technológiai gyártó végzi.²⁷

Megfigyelhető az a tendencia (különösen a kulcsrakész szerződések esetében, lásd: később), hogy a tulajdonos/üzemeltető EPC-szerződést köt egy EPC vállalkozóval, amely a technológiai gyártási és az építési-mérnöki feladatok is elvégzi.²⁸

A gyártó vállalkozások, vagyis az egyes építőipari vállalatok és az alkatrészgyártók olyan tapasztalattal rendelkező vállalkozások, amelyek az atomerőmű berendezések gyártásával foglalkoznak.²⁹

Az atomerőmű-projekt tervezésének, építésének és üzembe helyezésének szakaszában különböző szolgáltatásokra van szükség. Ilyen, a folyamatban részt vevő szolgáltató vállalkozások lehetnek a környezetvédelmi területtel foglalkozó vállalkozások, a kalibráló laboratóriumok, helyszíni segédprogramokat (pl. telefon, internet, közművek) biztosító vállalkozások, valamint a fizikai védelmi és biztonsági szolgáltatók.³⁰

Az üzemeltető és karbantartó vállalatok részvétele elsősorban egy atomerőmű-projekt üzemeltetési szakaszában bír jelentőséggel és a biztonságos működést garantálja.³¹

A technikai támogató szervezetek közé tartozhatnak a kutatással, mérnöki szolgáltatásokkal és technikai fejlesztésekkel foglalkozó támogató szervezetek, a jogi tanácsadók; a menedzsment döntéseit támogató szervezetek; a beszerzett termékek minőségi felügyeletét végző szervezetek; a biztonsági ellenőrzéseket végző szervezetek; a tervek ellenőrzését végző szervezetek; a karbantartást végző szervezetek; a kibocsátás megfigyelését végző szervezetek; a tesztelést, az engedélyek megújítását és az erőmű élettartam-meghosszabbítását végző szervezetek.³²

25 IAEA, 2016.12.

26 IAEA, 2016.12.

27 IAEA, 2016.13.

28 IAEA, 2016.13.

29 IAEA, 2016.14.

30 IAEA, 2016.17-19.

31 IAEA, 2016. 19.

32 IAEA, 2016. 20.

Az atomerőművek megépítése és üzemtetése során több szerződéses modell alkalmazására kerülhet sor, ugyanakkor az alkalmazott szerződés modelljétől függetlenül az ajánlattételi felhívások általában tartalmazzák az alábbi részeket:

- Általános Szerződési Feltételek,
- meghatározások, értelmező rendelkezések,
- kötelező dokumentumok,
- a szerződés nyelvei,
- a szerződés előzményei és hatálybalépésének feltételei,
- az áru és szolgáltatásbeszerzés teljes köre,
- az áruk és szolgáltatások technikai specifikációi,
- a közszolgáltatók általi ellátás és szolgáltatások köre,
- a szállító által nyújtott szolgáltatások és szolgáltatások köre,
- a tulajdonos, a szállító és harmadik felek közötti kapcsolatok,
- ár, árkiigazítások és fizetési feltételek,
- számlázás,
- projekt ütemterv,
- alkalmazandó jog,
- engedélyek,
- minőségbiztosítási/minőségirányítási program,
- ellenőrzés és tesztelés,
- projektdokumentumok áttekintése,
- szállítás,
- elektromechanikus berendezések, anyagok és berendezések felmérése és ellenőrzése,
- jelentések,
- szerződésmódosítás,
- feltételes elfogadás és átadás-átvétel,
- végteljesítés,
- garanciák, kötelezettségek, kötbérek és kártérítés,
- a felfüggesztés és a megszüntetés szabályai,
- a szerződés átruházása,
- szabadalmak és jogdíjak,
- adók, vámok, biztosítási és egyéb díjak,
- vitarendezések,
- nukleáris felelősség.³³

Az ajánlatok értékelése az ajánlattételi specifikációban meghatározott kritériumok alapján történik. Ezt a tárgyalások és a szerződéskötés követi.³⁴

A szerződés hatálybalépését követően a közszolgáltatónak be kell nyújtania egy projekt kézikönyvet a szabályozó testületnek. A projekt kézikönyv meghatározza a munka minőségi végrehajtásának eljárásait, a projektmenedzsment struktúráját, a hatásköröket, a

33 IAEA, 2006. 28-29.

34 IAEA, 2006. 29.

döntéshozatalt és az elszámoltathatóságot, a munka különböző szakterületei és az építés szakaszai közötti interfész-ellenőrzést.³⁵

A tényleges munka a szerződés hatálybalépésének napján kezdődik, ehhez azonban építési-kivitelezési engedélyekre van szükség.³⁶

Miután az üzembe helyezési tesztek befejeződtek, gondoskodni szükséges a működési engedélyek meglétéről is.³⁷

Az atomerőmű üzemeltetési eljárásainak részeként rendelkezni kell továbbá egy jóváhagyott vészhelyzeti reagálási készülségi tervvel is.³⁸

A hosszú távú üzemanyag-ellátást az üzemanyag-gyártókkal kötött hosszú távú szerződésekkel kell biztosítani.³⁹

A hulladékgazdálkodás kérdése is fontos. A hulladékgazdálkodás stratégiáját a kiegészített elemek átmeneti tárolási technológiáinak áttekintésével lehet meghatározni.⁴⁰

A nukleáris létesítmény üzemeltetőjének kompetensnek kell lennie a biztonságos és megbízható üzemeltetésére, és meg kell felelnie a hatósági követelményeknek. Néhány, a nukleáris üzletben érdekelt vállalkozás Magyarországon:

- MVM Paksi Atomerőmű Zrt.,
- Paks II Atomerőmű Fejlesztő Zrt.,
- Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Nonprofit Kft.

A Paksi Atomerőmű biztonságos, olcsó és környezetbarát villamosenergia-termelése több mint 30 éve biztosítja Magyarország villamosenergia-szükségletének meghatározó hányadát. Napjainkban az atomerőmű a hazánkban megtermelt villamos energia több mint 50 százalékát biztosítja.⁴¹

A Paks II. Atomerőmű Fejlesztő Zrt. működésének közvetlen előzménye, hogy az Országgyűlés 2009. március 30-án hozzájárulást adott az új paksi egység(ek) létesítésének előkészítéséhez. 2012. július 26-án, a tervezett új atomerőmű létesítése érdekében MVM Paks II. Zrt. néven önálló társaság jött létre. 2014. január 14-én Orbán Viktor magyar miniszterelnök és Vlagyimir Putyin orosz államfő jelenlétében kormányközi megállapodást írtak alá két új VVER-1200 típusú reaktor építéséről a paksi telephelyen. 2014. március 28-án a felek megállapodtak a projekt finanszírozására szolgáló hitelszerződésről is. 2014. december 9-én megszülettek a megvalósítási megállapodások, amelyek az új blokkok tervezési, beszerzési és kivitelezési paramétereit rögzítik; valamint tartalmazzák az üzemeltetési és karbantartási támogatással kapcsolatos feltételeket, és szabályozzák az üzemanyag-ellátás részleteit. Az MVM Paks II. Zrt. és az orosz Joint-Stock Company Nizhny Novgorod Engineering Company Atomenergoproekt (mai nevén ASE Joint Stock Engineering Company) ún. turnkey (kulcsrakész) szerződést kötöttek. A létesítésre és üzemeltetésre létrehozott társaság neve

35 IAEA, 2006. 29.

36 IAEA, 2006. 30.

37 IAEA, 2006. 30.

38 IAEA, 2006. 30.

39 IAEA, 2006. 31.

40 IAEA, 2006. 31.

41 <http://www.atomeromu.hu/hu/Rolunk/Lapok/default.aspx> (2021. 04. 22.)

jelenleg Paks II. Atomerőmű Zártkörűen Működő Részvénytársaság (röviden: Paks II. Zrt.). A társaság tulajdonosi jogait a Paksi Atomerőmű két új blokkja tervezéséért, megépítéséért és üzembe helyezéséért felelős tárca nélküli miniszter gyakorolja.⁴²

A radioaktív hulladék elhelyezését, a kiegészítő fűtőelemek átmeneti tárolását, a nukleáris üzemanyagciklus lezárását, valamint a nukleáris létesítmények leszerelését egy, a Kormány által kijelölt szerv végzi. 1998. június 2-án ennek szellemében alakult meg a Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Társaság, amely 2008. január 7-én Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Nonprofit Kft.-vé (Radioaktív Hulladékokat Kezelő Kft.) alakult, igazodva az Európai Unióban működő gazdasági társasági formákhoz.⁴³

1.4. A fogyasztók

Az Európai Unió 1999 óta gyorsuló ütemben fejleszti a belső villamosenergia-piacot, amelynek részeként hozták létre az ún. energiaunió-projektet. Az Európai Bizottság 2015-ben tette közzé „A stabil és alkalmazkodóképes energiaunió és az előrettekintő éghajlat-politika keretstratégiája” című dokumentumot, amely célként fogalmazta meg, hogy az európai energia- és éghajlat-politika átalakítása révén az uniós „fogyasztóknak” biztonságos, fenntartható, versenyképes és megfizethető energiát adjon. Alapvető feltétel a belső energiapiac, a villamosenergia-piac megteremtése és hatékonnyá tétele, amelyhez szükséges az EU villamosenergia-hálózatának fejlesztése, az ún. energiaszegénység leküzdése.⁴⁴

A Bizottság „Új irányvonal az energiafogyasztók számára” című közleményében megfogalmazott egy olyan kiskereskedelmi piaci jövőképet, amely jobban szolgálja az energiafogyasztókat. „Az új és innovatív energetikai szolgáltató vállalatoknak az új technológiák segítségével lehetővé kell tenniük valamennyi fogyasztó számára, hogy teljes mértékben részt vegyenek az energetikai átállásban fogyasztási szokásaik tudatos alakítása révén, ami energiahatékony megoldásokat és fogyasztói pénzmegtakarítást eredményez, valamint hozzájárul az energiafogyasztás általános csökkentéséhez.”⁴⁵

Hazánkban a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény (a továbbiakban: VET) a „fogyasztó” elnevezés helyett a „felhasználó” elnevezést alkalmazza.

Lakossági fogyasztó az a felhasználó, aki saját háztartása - egy felhasználási helyet képező, egy vagy több lakóépület, lakás, üdülő vagy hétvégi ház, továbbá lakossági célra használt garázs - fogyasztása céljára vásárol villamos energiát a villamos energia vételezésére megkötött szerződés alapján, és az így vásárolt villamos energiával nem folytat jövedelemszerzés céljából gazdasági tevékenységet; ha a lakóépületben a műszakilag megosztott, önálló lakások száma meghaladja az épületben lévő önálló nem lakás céljára szolgáló helyiségek számát, a lakóépületet, mint felhasználót a közös fogyasztás vonatkozásában úgy kell tekinteni, hogy saját háztartás céljára vételez és a vásárolt villamos energiával nem folytat jövedelemszerzés céljából gazdasági tevékenységet.⁴⁶

42 <https://www.paks2.hu/web/guest/a-projekt-h%C3%A1ttere> (2021. 04. 22.)

43 <https://rhk.hu/rhk-kft> (2021. 04. 22.)

44 Barta Judit: Fogyasztóvédelem a villamosenergia számszolgáltatás területén. Agrár- és Környezetjog, 2020. évf. 28. szám, 61.

45 Barta, 2020. 62.

46 VET, 3. § 42. pont

A termelők által előállított villamos energiát a nagykereskedő, vagyis az MVM és a kiskereskedők, vagyis a villamos energia kereskedelmi engedéllyel rendelkező vállalkozások értékesítik. Az áram felhasználókhoz való eljuttatásához szükséges a villamos energia hálózat, amelyet további két szolgáltató üzemeltet: az átviteli rendszerirányító, amely a csatlakozás kiépítését végzi; és az elosztó hálózati engedélyes, amely a villamos energia elosztását, felhasználókhoz eljuttatását végzi.⁴⁷

A lakossági fogyasztók alapvetően két szolgáltatóval állnak kapcsolatban: a villamosenergia-kereskedővel, akitől a villamos energiát vásárolják, és az elosztó hálózati engedélyessel, aki eljuttatja hozzájuk a megvásárolt villamos energiát a kereskedőtől. A felhasználók szabadon választhatják meg, hogy mely kereskedőtől vásárolják az áramot; ugyanakkor a felhasználó csak azzal a szolgáltatóval köthet szerződést, amelynek a területén a felhasználás helye van.⁴⁸

A villamos energia végfelhasználói ára a hálózathasználati díjból, és a versenypiaci villamos energiadíjból áll, továbbá, a villamosenergia végfelhasználói ára 27%-os ÁFA-t is tartalmaz. A hálózathasználati díjakat a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal elnöke állapítja meg rendeletben.⁴⁹

1.5. A nukleáris piac leggyakoribb kapcsolatai

G2G: az államok, állami szervek között létrejövő nukleáris célú üzleti kapcsolatok

pl.: kormányközi megállapodások, hitelmegállapodások

G2B/B2G: a közhatalom gyakorlására feljogosított szereplők és a nukleáris üzletben érdekelt vállalkozások nukleáris célú üzleti kapcsolatai

pl.: közbeszerzések, állami támogatások, az atomerőművek leszerelésével kapcsolatos szerződések, a radioaktív hulladék végleges elhelyezésének, a kiegészítő üzemanyag átmeneti tárolásának és a nukleárisüzemanyag-ciklus lezárásának, továbbá a nukleáris létesítmény leszerelésével összefüggő feladatok finanszírozását biztosító szerződések

B2C: a nukleáris üzletben érdekelt egyes vállalkozások által a fogyasztóknak nyújtott szolgáltatások

pl.: villamosenergia szolgáltatás

G2C: a közhatalom gyakorlására feljogosított szereplők által a fogyasztóknak nyújtott szolgáltatások

pl.: fogyasztóvédelem az energiaszektorban

Kérdésbank

1. Milyen feladatai vannak az OAH-nak?

→ hitelnyújtás

→ állami támogatás bejelentésének felügyelete

→ általános engedélyezés

→ építésfelügyelet

⁴⁷ Barta, 2020. 71.

⁴⁸ Barta, 2020. 71-72.

⁴⁹ Barta, 2020. 73.

2. Államok közötti megállapodások esetében milyen kapcsolatról beszélhetünk?
- G2B
  - G2C
  - B2G
  - G2B
3. Egészítse ki az alábbi állítást!
Magyarországon az atomenergia békés célú, biztonságos alkalmazását _____ szabályozza, amelynek fő célja a lakosság egészségének, biztonságának és a környezetnek a védelme.
4. Melyek tipikusan a nukleáris üzletben érdekelt vállalkozások az alábbiak közül?
- tervezéssel foglalkozó vállalkozások
  - gyártó vállalatok
  - reklámszolgáltatók
  - építőipari és rendszerszerelő cégek
  - Közbeszerzési Hatóság
  - az üzemeltetési és karbantartási cégek
  - technikai támogató szervezetek
  - médiaszolgáltatók
5. Ki a lakossági fogyasztó a VET szerint?
- aki árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje
- az a felhasználó, aki más háztartása – egy felhasználási helyet képező, egy vagy több lakóépület, lakás, üdülő vagy hétvégi ház, továbbá lakossági célra használt garázs – fogyasztása céljára vásárol villamos energiát a villamos energia vételezésére megkötött szerződés alapján, és az így vásárolt villamos energiával nem folytat jövedelemszerzés céljából gazdasági tevékenységet; ha a lakóépületben a műszakilag megosztott, önálló lakások száma meghaladja az épületben lévő önálló nem lakás céljára szolgáló helyiségek számát, a lakóépületet, mint felhasználót a közös fogyasztás vonatkozásában úgy kell tekinteni, hogy saját háztartás céljára vételez és a vásárolt villamos energiával nem folytat jövedelemszerzés céljából gazdasági tevékenységet.
  - az a felhasználó, aki saját háztartása – egy felhasználási helyet képező, egy vagy több lakóépület, lakás, üdülő vagy hétvégi ház, továbbá lakossági célra használt garázs – fogyasztása céljára vásárol villamos energiát a villamos energia vételezésére megkötött szerződés alapján, és az így vásárolt villamos energiával nem folytat jövedelemszerzés céljából gazdasági tevékenységet; ha a lakóépületben a műszakilag megosztott, önálló lakások száma meghaladja az épületben lévő önálló nem lakás céljára szolgáló helyiségek számát, a lakóépületet, mint felhasználót a közös fogyasztás vonatkozásában úgy kell tekinteni, hogy saját háztartás céljára vételez és a vásárolt villamos energiával nem folytat jövedelemszerzés céljából gazdasági tevékenységet.

→ az a felhasználó, aki saját háztartása – egy felhasználási helyet képező egy vagy több lakóépület, lakás, üdülő vagy hétvégi ház, továbbá lakossági célra használt garázs – fogyasztása céljára vásárol földgázt földgáz vételezésére megkötött szerződés alapján, és az így vásárolt földgázzal nem folytat jövedelemszerzés céljából gazdasági tevékenységet. Ha a lakóépületben a műszakilag megosztott, önálló lakások száma meghaladja az épületben lévő önálló nem lakás céljára szolgáló helyiségek számát, a lakóépületet, mint felhasználót a közös fogyasztás vonatkozásában úgy kell tekinteni, hogy saját háztartás céljára vételez és a vásárolt földgázzal nem folytat jövedelemszerzés céljából gazdasági tevékenységet.

2. CSR elméletben és gyakorlatban

A vállalatok életében napjainkban egyre gyakrabban és egyre meghatározóbban jelenik meg a CSR fogalma.

A Vállalati társadalmi felelősségvállalás (Corporate Social Responsibility – CSR) egy vállalat fenntartható kezeléssel kapcsolatos, gazdasági, ökológiai és társadalmi szempontú általános felelősségét írja le. A vállalatok és piacok sokasága a fogalom különböző értelmezéséhez vezet. Általános útmutatóként a Vállalati társadalmi felelősségvállalást az Európai Tanács a következőképpen határozza meg:

„A Vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR) alapvető fogalom, amelyet azért alakítottak ki, hogy segítsen a vállalatoknak a társadalmi és ökológiai kérdéseket vállalati tevékenységeikbe és az érdekelt felekkel való viszonyukba integrálni.”⁵⁰

A világszerte terjeszkedő multinacionális vállalatok és a hozzájuk kapcsolódó ellátási láncok miatt az etikusan működő vállalatoknak beszállítóik etikus működésére is gondot kell fordítaniuk. Ezt a jelenséget – többek között – a közvélemény nyomása táplálja, amely egyre inkább elvárja a vállalatoktól, hogy társadalmi felelősségvállalás, vagyis Corporate Social Responsibility (a továbbiakban: CSR) terén is mutassanak fel eredményeket.

Jó példa lehet erre az Apple esete egyik beszállítójával, a Foxconn-nal. A Foxconn Technology Group egy tajvani vállalat, Kínában működő gyárakkal. A gyárakban tapasztalható rossz munkakörülmények miatt számos munkahelyi baleset és öngyilkosság történt, amelyekért az Apple ugyan közvetlenül nem volt felelős, pusztán az üzleti (beszállítói) kapcsolat miatt mégis számos kritika érte.⁵¹

A vállalati gyakorlatban valamint a tudományos és szociopolitikai tárgyalásokban az önkéntes vállalati felelősségvállalást és elkötelezettséget különböző fogalmak alatt tárgyalják. A leggyakrabban használt fogalmak a vállalati társadalmi felelősségvállalás (Corporate Social Responsibility - CSR), vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR), a vállalati felelősségvállalás (Corporate Responsibility - CR) és a felelős vállalati polgár (Corporate Citizenship - CC).⁵²

2.1. Vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR)

A Vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR) olyan vállalatokra és egyéb szervezetekre és intézményekre vonatkozik, amelyek a törvényi kötelezettségeiken túl önkéntesen elfogadják a társadalmi felelősségvállalást. Az Európai Unió a CSR-t olyan rendszerként határozza meg, amely „önkéntes alapon segít a vállalatoknak tevékenységeikbe és az érdekelt felekkel való viszonyukba integrálni a társadalmi és ökológiai kérdéseket.” A CSR nem váltja le a politikai tevékenységeket és a törvényeket. A CSR azonban felkínálja a lehetőséget további társadalmi célok követéséhez és szabványok felállításához.⁵³

50 https://www.csr-kompetenz.de/fileadmin/dokumente/CSR_TRAINING_HU.pdf, 2021. 01. 10.

51 Ambrus István – Farkas Ádám: A compliance alapkérdései, Wolters Kluwer 2019. 40-41.

52 https://www.csr-kompetenz.de/fileadmin/dokumente/CSR_TRAINING_HU.pdf, 2021. 01. 10.

53 https://www.csr-kompetenz.de/fileadmin/dokumente/CSR_TRAINING_HU.pdf, 2021. 01. 10.

2.2. Vállalati felelősségvállalás (CR)

A vállalati felelősségvállalás (CR) meghatározza egy vállalat felelősségérzetét abban az esetben, amikor az üzleti tevékenysége kihatással van a társadalomra, az alkalmazottakra, a környezetre és a gazdasági légkörre. A folyamatban a vállalati felelősségvállalás olyan vállalati filozófiát jelent, amely az átláthatóságra, az etikus magatartásra és az érdekelt felek tiszteletére összpontosít. A fogalom a vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR), a vállalati felelősségvállalás (CR) és a felelős vállalati polgárság (CC) témaköreit foglalja magában. A CR és a CSR fogalmak gyakran szinonimaként használatosak, a CR fogalma azonban lényegesen szélesebb körű a CSR-nél. A CSR fogalma erőteljesebben összpontosít a vállalatok ökológiai és társadalmi kihívásaira, így a fenntarthatóságnak a három dimenziója közül csak kettőre figyel. Míg a CSR egy vállalat nyereségére mint a felelősségteljes vállalati cselekvés keretfeltételre tekint, a CR fogalma kifejezetten integrálja a fenntarthatóság gazdasági dimenzióját. A CR egyik alapköve a párbeszéd kezdeményezése a fontos érdekelt felekkel. Ez magában foglal például vásárlókat, alkalmazottakat, befektetőket, beszállítókat, az állami és a nem kormányzati szervezeteket.⁵⁴

2.3. Vállalati társadalmi elkötelezettség (Felelős vállalati polgár/CC)

A vállalati társadalmi elkötelezettség egy vállalat által a közösség számára kezdeményezett önkéntes, nonprofit befektetéseket jelenti. Ebből a célból a vállalat például pénzt vagy termékeket biztosít, illetve rendelkezésre bocsátja alkalmazottai szaktudását és munkajelét. Az elkötelezettség számos eszközzel valósítható meg, mint adományok és támogatás, vállalati önkéntesség és a köz- és magánszféra közötti együttműködés. A hitelesség érdekében az elkötelezettséget a vállalatok fenntarthatósági stratégiájába kell integrálni, és az elkötelezettségnek közeli kapcsolatban kell lennie a vezető üzletági követelményekkel vagy a fő szakiránnyal. A társadalmi elkötelezettség előnyöket jelent mind a társadalom, mind a vállalat számára, amely ún. kölcsönösen előnyös (win-win) helyzetet eredményez.⁵⁵

2.4. Új foglalkozás: CSR-menedzser

A vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR) menedzsmentje egyre szakosodottabbá válik. Egyre több vállalat használja célirányosan a CSR-t versenyképességük és megbízhatóságuk növelése érdekében. Ez a CSR-hez kapcsolódó egyéb továbbképzési területet és diploma-szerzési programokat hoz létre. A munkahelyükön a CSR-feladatokkal megbízott személyek mostanáig a legkülönbözőbb szakmai háttérrel és tapasztalatokkal rendelkeztek. Az elmúlt néhány évben azonban kialakult a CSR-rel kapcsolatos, saját módszereket és tudományos kutatást használó szakmai tapasztalat. Megjelenik az új foglalkozás, a CSR-menedzser.⁵⁶

54 https://www.csr-kompetenz.de/fileadmin/dokumente/CSR_TRAINING_HU.pdf, 2021. 01. 10.

55 https://www.csr-kompetenz.de/fileadmin/dokumente/CSR_TRAINING_HU.pdf, 2021. 01. 10.

56 https://www.csr-kompetenz.de/fileadmin/dokumente/CSR_TRAINING_HU.pdf, 2021. 01. 10.

2.5. A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának egy fontos aspektusa: hozzájárulás a fenntartható fejlődéshez

Vállalati szinten a fenntartható fejlődéshez való hozzájárulás egyik kiemelkedő területe, hogy a gazdasági élet szereplői beszerzéseik, közbeszerzéseik megvalósítása során különös figyelmet fordítanak a fenntarthatósági szempontok érvényesítésére.

A zöld szemléletű beszerzés lényege, hogy befolyásolja a piaci szereplőket, és példát mutasson számukra, hogy a fenntarthatóság szemléletével a környezetbarát megoldásokat válasszák mind a gyártói, mind pedig a felhasználói oldalon.⁵⁷

Zöld közbeszerzésnek nevezzük az olyan közbeszerzést, amely során az ajánlatkérő a beszerzési folyamat minden szakaszában figyelembe veszi a környezetvédelem szempontjait, és az életciklusuk során a környezetre lehető legkisebb hatást gyakorló megoldások keresésével és előnyben részesítésével ösztönzi a környezetbarát technológiák elterjedését és a környezetbarát termékek előállítását.⁵⁸

A zöld közbeszerzés fogalmától megkülönböztetik a fenntartható közbeszerzés (SPP) fogalmát, amely egy olyan eljárás, amelynek során az állami hatóságok igyekeznek a fenntartható fejlődés három pillérének - a gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi szempontból - megfelelő egyensúlyt elérni áruk, szolgáltatások vagy építési beruházások beszerzésekor a projekt minden szakaszában. A fenntartható közbeszerzésekben a hatóságok a közbeszerzési szempontokat a fenntarthatóság átfogóbb megközelítésének részeként hajtják végre, amely gazdasági és társadalmi szempontokkal is foglalkozik.⁵⁹

Kérdésbank

1. Határozza meg a vállalati társadalmi felelősségvállalás fogalmát!
2. Mit jelent a Vállalati felelősségvállalás (CR)?
3. Mit jelent a Vállalati társadalmi elkötelezettség (Felelős vállalati polgár/CC)?

⁵⁷ CSÁNYI, i.m. 83.

⁵⁸ <https://www.kozbeszerzes.hu/cikkek/zold-kozbeszerzes> (2021. 01. 24.)

⁵⁹ Sustainable Public Procurement (SPP) is a process by which public authorities seek to achieve the appropriate balance between the three pillars of sustainable development - economic, social and environmental - when procuring goods, services or works at all stages of the project.

Forrás: https://ec.europa.eu/environment/gpp/versus_en.htm (2021. 02. 27.)

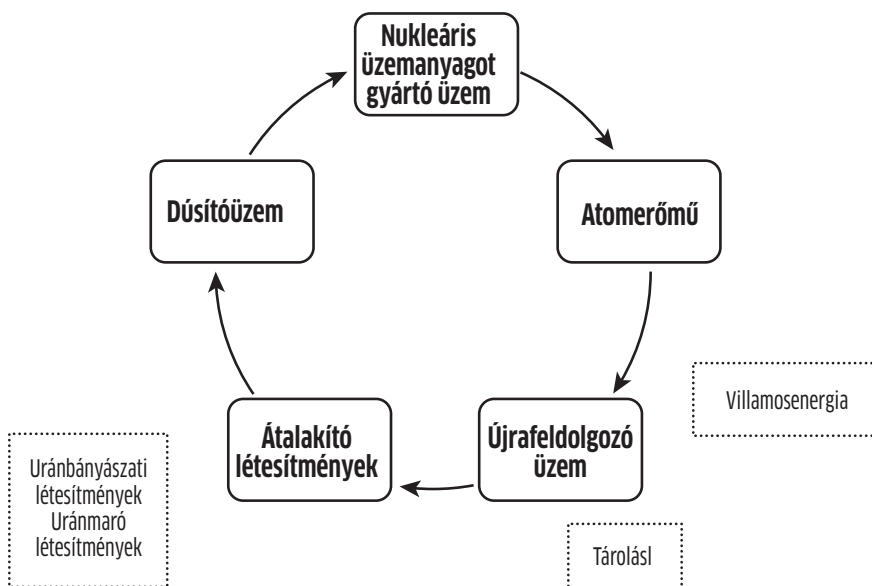
3. A nukleáris üzemanyagciklus létesítményei és az ezekkel kapcsolatos kötelezettségek

A nukleáris üzemanyag az atomreaktor üzemanyaga, amely nukleáris anyagot tartalmaz. Olyan hasadási láncreakció előállítására alkalmas anyag (rendszerint urán), amelyet megfelelő műszaki kialakítással atomreaktorok töltetéül használnak.⁶⁰

A nukleáris üzemanyag-ciklus az uránérc kezdeti feltárásával, bányászatával és finomításával kezdődik, majd az üzemanyaggyártással folytatódik és miután az üzemanyagot a reaktor működése során felhasználták, a kiégett fűtőelemek medencéjébe helyezik el.⁶¹

A reaktorból kikerülő kiégett üzemanyag további sorsától függően az üzemanyagciklus lehet nyitott vagy zárt.⁶² A mai atomenergia-rendszerekre a nyitott üzemanyagciklus a jellemző, de elkezdődött a kiégett üzemanyag hasznosítása, azaz a ciklus zárása is.⁶³

Fentiek alapján, a nukleáris üzemanyagciklus létesítményeit az alábbi ábra foglalja össze (1. ábra).⁶⁴

1. ábra. A nukleáris üzemanyag ciklus létesítményei

60 http://www.atomeromu.hu/hu/Documents/Nuklearis_fogalomtar.pdf (2021. 04. 19.)

61 Csom Gyula: Az atomenergia-hasznosítás jelenlegi helyzete és várható alakulása II. Fizikai Szemle, 1991. évf. 4. szám, 133.

62 Nyitott üzemanyagciklus esetében a kiégett üzemanyagot nem használják fel újra. Zárt üzemanyagciklus esetében azt újrahasznosítják. Ehhez lásd: Csom, 1991. 133.

63 Csom, 1991, 133.

64 International Atomic Energy Agency: Industrial Involvement to Support a National Nuclear Power Programme. IAEA Nuclear Energy Series No. NG -T-3.4, Vienna, 2016. 7.

3.1. A nukleáris üzemanyagciklus jogi kerete Magyarországon

Az Atomtörvény szerint a nukleáris üzemanyagciklus a nukleáris üzemanyag élettartamának valamennyi szakasza, beleértve a gyártást, hasznosítást, átmeneti tárolást, és a nukleáris-üzemanyag-ciklus lezárását.

Az Atomtörvény alapján a dúsítóüzem, nukleáris üzemanyagot gyártó üzem, atomerőmű, újrafeldolgozó üzem és a friss nukleáris üzemanyag tárolására és kiégett üzemanyag átmeneti tárolására szolgáló létesítmény nukleáris létesítménynek minősül.

3.1.1. A NUKLEÁRIS ÜZEMANYAGCIKLUS LÉTESÍTMÉNYEI

Uránbányászati létesítmények: Az uránérc kinyerésére ásatást és kimosási bányászatot használó létesítmények.⁶⁵

Uránmaró létesítmények: A természetes uránérc legfeljebb 0,1% uránt tartalmaz. Az uránmaró létesítményekben az uránt az összetört és feldarabolt ércből kimosással extrahálják, amelyben az urán-oxid oldására erős sav vagy lúg oldatot használnak. Ezután az urán-oxidot kicsapják és eltávolítják az oldatból. Az uránórlés során urán-oxid-koncentrátumot állítanak elő, amelyet a feldolgozó üzembe szállítanak.⁶⁶

Átalakító létesítmények: Egy átalakító létesítményben az urán-oxidot először urán-dioxidra finomítják, amelyet olyan reaktorok tüzelőanyagaként lehet felhasználni, amelyekhez nincs szükség dúsított uránra.⁶⁷

Atomfűtőmű: olyan energiaátalakító létesítmény, amely nukleáris láncreakció felhasználásával hőt szolgáltat.⁶⁸

Dúsítóüzem: Az urán dúsítására a leggyakoribb eljárás a centrifuga módszer. Ebben a folyamatban urán-hexafluorid-gázt használnak.⁶⁹

Nukleáris üzemanyagot gyártó üzem: A reaktor üzemanyaga általában kerámia pellet. Ezeket préselt urán-oxidból képezik, amelyet magas hőmérsékleten zsugorítanak. A pelleteket ezután fémcövekbe zárják, így tüzelőanyag-rudakat képeznek, amelyeket üzemanyag-egységbe rendeznek, amelyek készen állnak a reaktorba történő bevezetésre.⁷⁰

Atomerőmű: Olyan energiaátalakító létesítmény, amely nukleáris láncreakció felhasználásával villamos energiát termel.⁷¹

Atomenergia alkalmazására szolgáló építmény: a nukleáris létesítmény és a radioaktív hulladék-tároló, valamint az ezekkel összefüggő építmény.⁷²

Radioaktív hulladék-tároló: a radioaktív hulladék végleges és átmeneti elhelyezésére szolgáló létesítmény.⁷³

Átmeneti tárolás: a kiégett üzemanyag és a radioaktív hulladék környezettől elszigetelt átmeneti tárolása az erre a célra szolgáló létesítményben a későbbi visszanyerés vagy -később

65 IAEA, 2016. 8.

66 IAEA, 2016. 8.

67 IAEA, 2016. 8.

68 Atomtörvény 2. § 19. pont

69 IAEA, 2016. 9.

70 IAEA, 2016. 9.

71 Atomtörvény 2. § 18. pont

72 Atomtörvény 2. § 52. pont

73 Atomtörvény 2. § 16. pont

meghozandó döntés alapján - későbbi végleges elhelyezés céljából, a végleges elhelyezést szolgáló létesítményben.⁷⁴

Radioaktív hulladék átmeneti tárolója: a radioaktív hulladék időleges elhelyezésére szolgáló létesítmény.⁷⁵

Végleges elhelyezés: a kiégett üzemanyag és a radioaktív hulladék visszanyerés szándéka nélkül történő végső, engedélyezett elhelyezése.⁷⁶

Nukleáris létesítménnyel és radioaktív hulladék-tárolóval összefüggő építmény: a nukleáris biztonság szempontjából fontos, így különösen a radioaktív anyagok környezetbe jutását megakadályozó, és a sugárterhelés csökkentésére szolgáló, továbbá a biztonsági funkciók megvalósulásához közvetlenül szükséges építmények, a nukleáris biztonság szempontjából fontos gépészeti, villamos és irányítástechnikai rendszereket és rendszerelemeket tartalmazó épületek, a nukleáris biztonság szempontjából fontos rendszerekre, rendszerelemekre közvetlen hatást gyakorolni képes építmények, a nukleáris létesítmény és a radioaktív hulladék-tároló fizikai védelmében szerepet játszó építmények és építményrészek, továbbá a telephelyi nukleáris baleset-elhárítási tevékenység végrehajtását közvetlenül kiszolgáló épületek és a nukleáris biztonság szempontjából sajátos építmények, amelyek a nukleáris létesítmény és radioaktív hulladék-tároló létesítéséhez szükségesek és nincs szerepük a létesítmény üzemeltetésében, valamint azon építmények, amelyek vagy amelyeknek egyes részei a biztonsági övezetbe tartoznak.⁷⁷

Üzemanyag-újrafeldolgozó üzem: Az újrafeldolgozás olyan folyamat vagy művelet, amelynek célja nukleáris vagy más radioaktív anyag kinyerése kiégett üzemanyagból további felhasználás céljára.⁷⁸ Dúsított urán-tüzelőanyagot alkalmazó könnyűvízes reaktor esetében a használt üzemanyag körülbelül 94% U, de tartalmaz még majdnem 1% nem hasadó U-t, csaknem 1% plutóniumot és 4% hasadási terméket. Egy újrafeldolgozó létesítményben a használt üzemanyagot három részre osztják: uránra, plutóniumra és hulladéokra, amely hasadási termékeket tartalmaz.⁷⁹

Ezek mellett nukleáris létesítmény még: nukleáris üzemanyagot vizsgáló laboratórium, kutatóreaktor, oktatóreaktor, nukleáris kritikus és más neutronsokszorozás célját szolgáló rendszer, valamint a nukleáris létesítményekhez közvetlenül kapcsolódó, ugyanazon a telephelyen található, radioaktív hulladék tárolására szolgáló létesítmények, amennyiben külön létesítménynek minősülnek.⁸⁰

Az Atomtörvény szerint az atomenergia biztonságos alkalmazásáért, a biztonsági követelmények betartásáért az atomenergia alkalmazója felelős. Az atomenergia alkalmazói közül az a személy, aki hatósági engedéllyel engedélyköteles tevékenységet folytat az engedélyes.⁸¹

⁷⁴ Atomtörvény 2. 40. pont

⁷⁵ Atomtörvény 2. § 17. pont

⁷⁶ Atomtörvény 2. § 44. pont

⁷⁷ Atomtörvény 2. § 53. pont

⁷⁸ Atomtörvény 2. § 43. pont

⁷⁹ IAEA, 2016. 9.

⁸⁰ Atomtörvény 2. § 7. pont a)

⁸¹ Atomtörvény 10. § (1) bek.

3.1.2. AZ ENGEDÉLYES KÖTELEZETTSÉGEI

Írásbeli biztonsági politika: Az engedélyesnek írásbeli biztonsági politikát kell kidolgoznia, ami biztosítja, hogy a biztonság minden más megelőző fontosságú legyen a nukleáris létesítménnyel kapcsolatos valamennyi tevékenység során.⁸²

A biztonsági politika egyértelműen megfogalmazott és könnyen ellenőrizhető biztonsági célokat és azok végrehajtására feladatokat ír elő, valamint alkalmas a biztonsági politika megvalósítására és a biztonsági teljesítmény folyamatos nyomon követésére.⁸³

Engedélyek: A nukleáris létesítmények nukleáris biztonsági követelményeiről és az ezzel összefüggő hatósági tevékenységről szóló 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet szerint, minden nukleáris létesítménynek és a nukleáris biztonsággal összefüggő tevékenységnek engedéllyel, jóváhagyással vagy felmentéssel kell rendelkeznie.⁸⁴

Engedélyek a nukleáris létesítményekkel kapcsolatban:

- telephelyének vizsgálatához és értékeléséhez (telephely vizsgálati és értékelési engedély),
- telephelye jellemzőinek és alkalmasságának megállapításához (telephelyengedély),
- létesítéséhez, bővítéséhez (létesítési engedély),
- üzembe helyezéséhez (üzembe helyezési engedély),
- üzemeltetéséhez, tervezett üzemidején túli üzemeltetéséhez (üzemeltetési engedély),
- átalakításához (átalakítási engedély),
- végleges üzemen kívül helyezéséhez (végleges üzemen kívül helyezési engedély),
- leszereléshez (leszerelési engedély),
- atomerőmű blokk esetében a főjavítását követő újraindításához (indítási engedély) és
- építményeinek és épületszerkezeteinek, valamint az építmények felvonóinak építéséhez, bontásához, használatbavételéhez.⁸⁵

A nukleáris létesítmények létesítési életciklus szakasza során a nukleáris biztonsági hatóság engedélye, vagy az típusengedélye szükséges a nukleáris rendszer, rendszerelem gyártásához (gyártási engedély), beszerzéséhez (beszerzési engedély), szereléséhez (szerelési engedély) és üzemeltetéséhez (üzemeltetési engedély).⁸⁶

Az engedélyesnek rendelkeznie kell:

- *nukleárisbaleset-elhárítási intézkedési tervvel*, amelyet a hatóság első alkalommal a létesítési engedélyezési eljárás keretében, annak módosítását pedig átalakítási engedélyezési eljárás keretében engedélyezi,
- *Munkahelyi Sugárvédelmi Szabályzattal*, amelyet a hatóság első alkalommal az üzembe helyezés engedélyezési eljárása keretében, annak módosítását pedig átalakítási engedélyezési eljárása keretében hagy jóvá,

82 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 8. § (1) bek.

83 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 8. § (1) bek.

84 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 16. §

85 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 17. § (1)

86 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 17. § (1a) bek.

- engedély szükséges továbbá a nukleáris létesítmény, annak a nukleáris biztonság szempontjából fontos rendszere, rendszerleme, építménye, épületszerkezete, szerkezeti felépítése, irányítási rendszere, dokumentuma átalakításának végrehajtásához.⁸⁷

A telephely vizsgálati és értékelési engedély iránti kérelmet az engedélyes nyújtja be a nukleáris biztonsági hatósághoz, a nukleáris biztonsági hatóság által üzemeltetett elektronikus dokumentációs rendszeren keresztül vagy személyesen a hatósághoz elektronikus formában.⁸⁸ A kérelmet megalapozó dokumentációt magyar nyelven kell benyújtani. A kérelmet és mellékleteit úgy kell összeállítani, hogy az részleteiben és összességében is egyértelműen és ellenőrizhető módon igazolja, hogy a benyújtott dokumentáció minden részét arra jogosult személyek vagy szervezetek készítették, azokat az engedélyes erre kijelölt szervezeti egysége a benyújtást megelőzően felülvizsgálta és jóváhagyta.⁸⁹ A kérelmet megalapozó dokumentáció tartalmára vonatkozó követelményeket a Kr. 1-9. melléklet tartalmazza.

Előzetes biztonsági tájékoztató: Az engedélyesnek előzetes biztonsági tájékoztatót kell készítenie. Az előzetes biztonsági tájékoztatót a Kr. 1. melléklet 1.2.3.0280. pontja szerinti minimális tartalmi elemek szerint kell elkészíteni.⁹⁰

Jelentés: Az engedélyes a nukleáris létesítmény üzemeltetésével és biztonságával kapcsolatos tevékenységéről, valamint az üzemeltetés során bekövetkezett, a biztonságot érintő eseményekről jelentést készít és azt a nukleáris biztonsági hatósághoz benyújtja.⁹¹

3.2. A nukleáris üzemanyagciklus létesítményeinek tervezése

A nukleáris üzemanyagciklus létesítményeinek tervezése során szükséges egy tervezési szerződés megkötése.

Tervezési szerződés alapján a vállalkozó tervezőmunka elvégzésére és a tervdokumentáció átadására, a megrendelő annak átvételére és díj fizetésére köteles. A tervdokumentációnak műszakilag kivitelezhető, gazdaságos és célszerű megoldásokat kell tartalmaznia, és alkalmasnak kell lennie a megrendelő felismerhető, a felhasználás céljából következő igényeinek kielégítésére. A tervek hibája miatt mindaddig érvényesíthetők a szerződésszegésből fakadó jogok, amíg a tervek alapján kivitelezett szolgáltatás tervehibával összefüggő hibás teljesítése miatt jogok gyakorolhatók. A tervező jogszavatossággal tartozik azért, hogy harmadik személynek nincs olyan joga, amely a tervek felhasználását akadályozza vagy korlátozza.⁹²

Az engedélyes felelős azért, hogy a nukleáris létesítmény és az azt alkotó, a nukleáris biztonság szempontjából fontos rendszerek, rendszerlemek tervei a Nukleáris Biztonsági Szabályzatokban foglaltaknak megfeleljenek, és köteles a nukleáris létesítmény tervezésére vonatkozó nukleáris biztonsági követelmények maradéktalan teljesülését igazolni a nukleáris biztonsági hatóság számára.⁹³

87 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 17. § (3) bek.

88 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 19. § (1) bek.

89 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 19. § (1) bek.

90 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 21/E. §

91 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 31. §

92 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 6:251. §

93 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 9. §

A tervezésre vonatkozó részletes szabályokat a Kormányrendelet 3., a 3/A., az 5., a 6. és a 9. melléklet tartalmazza.

A nukleáris létesítményt úgy kell megtervezni, hogy

- a nukleáris létesítmény üzemeltetéséből származó potenciális veszélyforrások felmérése mellett a nukleáris létesítmény konstrukciója biztosítsa az esetlegesen veszélyforrásokhoz vezető folyamatok létrejöttének megelőzését, vagy a veszélyforrások hatásaival szembeni védelmet, és a biztonság feltételeinek fenntartását a lehetséges legnagyobb mértékben a tervezett konstrukció belső biztonsági tulajdonságai révén, aktív szabályozó és biztonsági rendszer, rendszerelem beavatkozása nélkül,
- balesetek elhanyagolható valószínűséggel fordulhassanak elő,
- a személyzet és a lakosság sugárterhelése a nukleáris létesítmény életciklusának minden fázisában, beleértve a leszerelést is, az észszerűen elérhető legalacsonyabb szintű legyen, továbbá
- a nukleáris létesítmény a tervezési alap keretein belül teljesítse az alapvető biztonsági funkciókat.⁹⁴

A nukleáris létesítmény tervezése során meg kell határozni az üzemeltetés feltételeit és korlátait.⁹⁵

Az ember-gép kapcsolatot és az emberi tényezőt figyelembe kell venni a tervezés minden szakaszában és az üzemeltetés feltételeinek kidolgozásánál.⁹⁶

A tervezés részeként olyan baleseti elemzéseket kell végezni, amelyek alapján egyértelműen meghatározhatók a radioaktív kibocsátás mértékétől függő nukleárisbaleset-elhárítási intézkedések.⁹⁷

A nukleáris létesítmény tervezési alapjában kell meghatározni a nukleáris létesítmény, és az egyes rendszerek és rendszerelemek azon jellemzőit, amelyek szükségesek a várható üzemi események és tervezési üzemzavarok ellenőrzött módon történő kezeléséhez a meghatározott nukleáris biztonsági és sugárvédelmi követelmények kielégítése mellett.⁹⁸

3.3. A nukleáris üzemanyagciklus létesítményeinek létesítése

A tervezést követően, szükségessé válik a nukleáris üzemanyagciklus létesítményeinek kivitelezése, megépítése is, amelyre kivitelezési szerződés alapján kerülhet sor.

Kivitelezési szerződés alapján a kivitelező építési, szerelési munka elvégzésére és az előállított mű átadására, a megrendelő annak átvételére és díj fizetésére köteles. A munka elvégzéséhez szükséges tervdokumentáció elkészítése és a hatósági engedélyek beszerzése a megrendelő kötelezettsége. A kivitelező köteles a megrendelő által átadott tervdokumentációt a szerződés megkötése előtt megvizsgálni és a megrendelőt a terv felismerhető hibáira, hiányosságaira

94 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 9. § (3) bek.

95 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 9. § (4) bek.

96 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 9. § (5) bek.

97 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 9. § (6) bek.

98 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 10. §

figyelmeztetni. Ha a terv valamely hibája vagy hiányossága a kivitelezés folyamatában válik felismerhetővé, a kivitelező késedelem nélkül köteles erről a megrendelőt tájékoztatni.⁹⁹

A nukleáris létesítmény létesítését a Kr. 9. mellékletben meghatározottak szerint, a terveknek és biztonsági követelményeknek, valamint a nukleáris biztonsági hatóság által kiadott engedélyeknek megfelelően kell végezni.¹⁰⁰

3.4. A nukleáris üzemanyagciklus létesítményeinek üzembe helyezése és üzemeltetése

A nukleáris létesítmény üzembe helyezése és üzemeltetése során igazolni kell, hogy a nukleáris létesítmény fizikai állapota és működése megfelel a tervnek, a biztonsági követelményeknek, valamint az üzemeltetési feltételeknek és korlátoknak.¹⁰¹

Az üzemeltetésre vonatkozó részletes szabályokat a Kr. 4. és az 5-6. melléklet tartalmazza.

A nukleáris létesítményen vagy annak rendszerein, rendszerелеmein végzett átalakítások, valamint a kiégett üzemanyag átmeneti tárolására szolgáló létesítmény továbbépítésének megalapozása során az engedélyes a biztonsági elemzéseket, az üzemeltetési feltételeket és korlátokat, továbbá az átalakítással összefüggő dokumentumokat felülvizsgálja, az engedélyezés időpontjában érvényes tervezési alapot szükség szerint aktualizálja, és ha szükséges, azokat jóváhagyásra benyújtja.¹⁰²

Kiégett üzemanyag átmeneti tárolására szolgáló létesítmény esetében a továbbépítés során biztosítani kell az üzemeltetés nukleáris biztonságának elsődlegességét a létesítési tevékenységekkel szemben.¹⁰³

Az engedélyesnek átfogó képzési politikával kell rendelkeznie.¹⁰⁴

Az engedélyesnek ki kell dolgoznia:

- a várható üzemi események, tervezési üzemzavarok, tervezésen túli üzemzavarok és balesetek kezeléséhez szükséges intézkedésekről szóló, egyértelműen és tömören megfogalmazott, a célhoz rendelt részletezett útmutatókat és utasításokat,
- megelőző karbantartási, próba- és felügyeleti programot annak biztosítására, hogy a rendszerek és rendszerelemek megtartsák a tervezési követelményeknek megfelelő jellemzőiket, valamint
- a nukleáris létesítmény üzemeltetését, karbantartását, felülvizsgálatát és próbáit szabályozó eljárásrendeket, üzemviteli és végrehajtási utasításokat.¹⁰⁵

99 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 6:252. §

100 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet Kr. 10/A §

101 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 11. § (1) bek.

102 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 11. § (3) bek.

103 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 11. § (4) bek.

104 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 13. §

105 118/2011. (VII. 11.) Korm. rendelet 14. § (1) bek.

Kérdésbank

1. Olyan energiaátalakító létesítmény, amely nukleáris láncreakció felhasználásával hőt szolgáltat. Mi ez?
  - atomerőmű
  - atomfűtőmű
  - nukleáris üzemanyagot gyártó üzem
  - atomenergia alkalmazására szolgáló építmény
  - radioaktív hulladék-tároló
2. A radioaktív hulladék időleges elhelyezésére szolgáló létesítmény. Mi ez?
  - uránbányászati létesítmények
  - uránmaró létesítmények
  - dúsítóüzem
  - radioaktív hulladék átmeneti tárolója
  - üzemanyag-újrafeldolgozó üzem
3. Sorolja fel, melyek a nukleáris létesítményekkel kapcsolatos engedélyek!
4. A telephely vizsgálati és értékelési engedély iránti kérelmet az engedélyes nyújtja be a nukleáris biztonsági hatósághoz, papír alapon, postai úton.
  - igaz
  - hamis
5. Sorolja fel, hogy az engedélyesnek milyen kötelezettségei vannak a nukleáris létesítményekkel kapcsolatban!
6. Melyek a nukleáris üzemanyagciklus létesítményeinek üzembe helyezésével kapcsolatos szabályok?
7. Melyek a nukleáris üzemanyagciklus létesítményeinek létesítésével kapcsolatos szabályok?
8. Melyek a nukleáris üzemanyagciklus létesítményeinek tervezésével kapcsolatos szabályok?

4. A nukleáris üzlet finanszírozása

Bár az atomerőművek viszonylag alacsony és stabil működési költségekkel bírnak, az előzetes tőkebefektetési költségek jelentősek: az atomerőművek építését nagy összegű beruházások előzik meg. Függetlenül attól, hogy az országnak van-e már meglévő atomerőmű-programja, vagy először fog bele fejlesztesse, finanszírozásra mindenképpen szükség van.¹⁰⁶

A nukleáris üzlet finanszírozásának forrásait jellemzően a (hosszú távú) adósságfinanszírozás és sajáttőke kombinációja jelenti.¹⁰⁷

A finanszírozásnak tipikusan két szakaszát lehet meghatározni: az első szakasz a projekt előtti fejlesztési program finanszírozását jelenti és magában foglalja a megfelelő politika kialakítását és a projekt végrehajtási szakaszának megkezdéséhez szükséges nukleáris infrastruktúra-elemek biztosítását. A finanszírozást jellemzően a kormány a költségvetésből biztosítja. A második szakaszban a projekt tényleges megvalósításának finanszírozása történik.¹⁰⁸

4.1. A finanszírozás tipikus formái

Kormányközi (G2G) finanszírozás

A kormányközi finanszírozás a nukleáris beszerzések során is használt megoldás, amely gyakran kormányközi hitelmegállapodás formájában valósul meg. A folyamatban részt vesz egy hitelező állam és egy adós ország. A hitelfelvevő ország számára ez a modell értékes külföldi finanszírozási forrást és szállítói tapasztalatokat biztosít.¹⁰⁹

Ilyen valósult meg például: Kína és Pakisztán között, az Orosz Föderáció és Banglades, Fehéroroszország és India között.¹¹⁰

Kormányzati finanszírozás

A kormányzati finanszírozás az atomerőművek finanszírozásának hagyományos módja. A szabályozott piacokon a kormányok jellemzően közvetlenül és közvetve finanszírozzák az új atomerőművek építését.¹¹¹

A közvetlen kormányzati finanszírozás esetében a projekteket közvetlenül az állami költségvetésből finanszírozzák, pl.: a kínai Qinshan 1 és 2 projektek esetében.¹¹² A közvetett finanszírozás magában foglalja az államhitel-garanciákat, a teljesen vagy részben állami tulajdonban lévő vállalatok felhalmozott tartalékait és cash flow-ját. Ilyen például a barakahai atomerőmű projekt az Egyesült Arab Emírségekben.¹¹³

Vállalati finanszírozás

Vállalati finanszírozás esetében a finanszírozó társaság viseli a projekt teljes kockázatát. A vállalati finanszírozás magában foglalja a szállítói finanszírozást és a közüzemi finanszírozást is. Példaként említhetjük azokat az országokat, ahol az atomerőművek vállalati

106 <https://www.iaea.org/topics/funding-and-finance> (2021. 04. 22.)

107 <https://www.iaea.org/topics/funding-and-finance> (2021. 04. 22.)

108 International Atomic Energy Agency: Basic infrastructure for anuclear power project. IAEA-TECDOC-1513. Vienna, 2006. 5.

109 International Atomic Energy Agency: Financing Nuclear Power in Evolving Electricity Markets. 2018. 6. <https://www.iaea.org/sites/default/files/18/07/financing-np-0418.pdf> (2021. 04. 22.)

110 IAEA, 2016. 6.

111 IAEA, 2016. 6.

112 IAEA, 2016. 6.

113 IAEA, 2016. 6.

finanszírozása jelentős: Kína, Finnország, Franciaország, India, Japán, a Koreai Köztársaság, az Orosz Föderáció és az USA.¹¹⁴

Szállítói finanszírozás

A finanszírozás magában foglalja a saját tőkéből történő finanszírozást, illetve a jellemzően rövid lejáratú kölcsönök nyújtását is. A szállító gyakran társult bankokkal és export-hitel-ügynökségekkel szerződéses kapcsolatba lépve biztosítja a hitelt/kölcsönt. Ilyen pl.: a Rosatom (Orosz Föderáció) és a kínai vállalatok által kivitelezett számos projekt. Mivel a szállítók gyakran állami tulajdonban lévő vállalkozások, ez a finanszírozási forma az állami finanszírozás/garancia egyik formájának is tekinthető.¹¹⁵

Projektfinanszírozás

A projektfinanszírozás esetében a befektetők egy speciális projektészközt (SPV) hoznak létre kizárólag a projekt számára. Az SPV hitelezői ekkor csak a projekt bevételeit használják, a projekt befektetőinek/tulajdonosainak egyéb bevételeit nem.¹¹⁶

4.2. További finanszírozási mechanizmusok

Áramvásárlási megállapodások (power purchase agreements): A nukleáris üzletben a hosszú távú bevételek garantálásának a legszélesebb körben alkalmazott mechanizmusai az áramvásárlási megállapodások (PPAs). Ilyen esetekben a vevő általában azt vállalja, hogy szerződéses mennyiségű villamos energiát vesz fix áron vagy büntetést fizet.¹¹⁷

Különbözeti szerződések (contracts for difference): a hosszú távú bevételbiztonságot biztosító egyéb lehetőségek közé tartoznak a különbözeti szerződések (CFD). CFD esetén a villamosenergia-termelőnek fizetik a különbséget a villamos energia szerződéses „bekerülési ára” és a villamos energia tényleges piaci ára (vagy „referencia” ára) között.¹¹⁸

A CFD-k és egyes PPA-k a fogadó állam garanciavállalásának is tekinthetőek.

Hitelgarancia: a kormányok hitelgaranciákat is nyújthatnak. Ez lehetővé teszi az atomerőmű fejlesztőnek, hogy növelje a tőkeáttételt és csökkentse a finanszírozási költségeket (alacsonyabb kamatlábak révén).¹¹⁹

Kapacitás támogatás: a kormányok olyan bevételi támogatást is nyújthatnak, amely nem kapcsolódik közvetlenül az energia- és pénzügyi piacokhoz. Ez magában foglalja az energiatermelésen túlmutató szolgáltatások piacának támogatását.¹²⁰

Egyéb mechanizmusok: ezek magukban foglalják az adózási vagy a kibocsátáskereskedelmi kérdéseket, az adókedvezményeket.¹²¹

---

114 IAEA, 2016. 6.
115 IAEA, 2016. 6-7.
116 IAEA, 2016. 7.
117 IAEA, 2016. 8.
118 IAEA, 2016. 8.
119 IAEA, 2016. 8.
120 IAEA, 2016. 8.
121 IAEA, 2016. 9.

4.3. A finanszírozás jogi keretei Magyarországon

Magyarországon az Atomtörvény szerint „Az atomenergia alkalmazása során a tudomány legújabb igazolt eredményeivel, a nemzetközi elvárásokkal, valamint tapasztalatokkal összhangban biztosítani kell a keletkező radioaktív hulladék és a kiegészítő üzemanyag biztonságos elhelyezését oly módon, hogy ne háruljon az elfogadhatónál súlyosabb teher a jövő generációkra.”¹²²

Az atomtörvény ezen követelményének teljesülése érdekében a hulladékok elhelyezésének és a nukleáris létesítmények leszerelésének a költségeit az a generációnak fizeti meg, amely a nukleárisenergia-termelés és az izotópkalkuláció hasznait élvezi.¹²³

Ezzel összefüggésben: a Központi Nukleáris Pénzügyi Alap a radioaktív hulladék végleges elhelyezésének, a kiegészítő üzemanyag átmeneti tárolásának és a nukleárisüzemanyag-ciklus lezárásának, továbbá a nukleáris létesítmény leszerelésével összefüggő feladatok finanszírozását biztosító elkülönített állami pénzalap.¹²⁴

Az Atomtörvény szerint a társulásoknak a tárolóhoz vagy a tervezett tárolóhoz kötött a KNPA-ból támogatás adható. Támogatás tárolónként, vagy tervezett tárolónként csak egy ellenőrzési és információs célú önkormányzati társulásnak adható. A támogatás tájékoztató, ellenőrzési, működési és településfejlesztési célokra használható fel. A KNPA terhére kizárólag a fenti célokra lehet kifizetést teljesíteni, továbbá a KNPA kezelésével kapcsolatban a KNPA kezelő szerve által ellátott feladatokat a KNPA terhére kell finanszírozni.¹²⁵

A Központi Nukleáris Pénzügyi Alap kezelője:

- szerződést köt a radioaktív hulladékok végleges elhelyezésével, a kiegészítő üzemanyag átmeneti tárolásával, a nukleárisüzemanyag-ciklus lezárásával, és a nukleáris létesítmény leszerelésével összefüggő feladatok elvégzésére kijelölt szervvel az ilyen feladatok finanszírozására,
- engedélyezi, hogy a radioaktív hulladékok végleges elhelyezésével, a kiegészítő üzemanyag átmeneti tárolásával, a nukleárisüzemanyag-ciklus lezárásával, és a nukleáris létesítmény leszerelésével összefüggő feladatok elvégzésére kijelölt szerv megkösse a KNPA finanszírozandó tevékenységek éves munkaprogramja szerinti célkitűzések teljesítéséhez szükséges szerződéseket,
- nyilvántartja és kezeli a radioaktív hulladékok végleges elhelyezésével, a kiegészítő üzemanyag átmeneti tárolásával, a nukleárisüzemanyag-ciklus lezárásával, és a nukleáris létesítmény leszerelésével összefüggő feladatok elvégzésére kijelölt szerv által kötött szerződéseket,
- előkészíti és a miniszter elé terjeszti a KNPA költségvetési előirányzatát érintő előirányzat-módosítást, továbbá
- megvizsgálja, és egyetértése esetén a KNPA-val kapcsolatos munkájának segítése érdekében értékelő és előzetes állásfoglalást kialakító testület előzetes állásfoglalásával együtt jóváhagyásra a miniszter elé terjeszti a KNPA-ból finanszírozandó

122 Atomtörvény 4. § (7) bek.

123 <https://rhk.hu/finanszirozás> (2021. 04. 22.)

124 Atomtörvény 62. § (1)

125 Atomtörvény 62. § (3)

tevékenységek közép- és hosszú távú terveit, és ezek részeként a befizetési kötelezettségekre vonatkozó javaslatokat, továbbá az éves munkaprogramokat és beszámolókat.¹²⁶

A kijelölt szerv az 1998. június 2-án megalakult a Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Társaság, amely 2008. január 7-én Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Nonprofit Kft.-vé (Radioaktív Hulladékokat Kezelő Kft.) alakult.¹²⁷

Feladatainak végrehajtása során az RHK Kft. követi a közbeszerzésről szóló hazai jogszabályokat.¹²⁸

4.4. A közbeszerzések alapvető szabályai

Hatályos törvény: A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény (Kbt.)

4.4.1. A KBT. ALAPELVEI

Verseny tisztasága, átláthatósága és nyilvánossága: A közbeszerzési eljárásban az ajánlatkérő köteles biztosítani, a gazdasági szereplő pedig tiszteletben tartani a verseny tisztaságát, átláthatóságát és nyilvánosságát.

Esélyegyenlőség, egyenlő bánásmód: Az ajánlatkérőnek esélyegyenlőséget és egyenlő bánásmódot kell biztosítania a gazdasági szereplők számára.

Jóhiszeműség, tisztesség: Az ajánlatkérő és a gazdasági szereplők a közbeszerzési eljárásban a jóhiszeműség és a tisztesség követelményeinek megfelelően kötelesek eljárni. A joggal való visszaélés tilos.

Hatékony és felelős gazdálkodás: Az ajánlatkérőnek a közpénzek felhasználásakor a hatékony és felelős gazdálkodás elvét szem előtt tartva kell eljárnia.

Nemzeti elbánás: Az Európai Unióban letelepedett gazdasági szereplők és a közösségi származású áruk számára a közbeszerzési eljárásban nemzeti elbánást kell nyújtani. Az Európai Unióon kívül letelepedett gazdasági szereplők és a nem közösségi származású áruk számára a közbeszerzési eljárásban nemzeti elbánást Magyarországnak és az Európai Uniónak a közbeszerzések terén fennálló nemzetközi kötelezettségeivel összhangban kell nyújtani.

Magyar nyelv használata: A közbeszerzési eljárás nyelve a magyar nyelv, az ajánlatkérő azonban levetővé teheti - de nem követelheti meg - a magyar mellett más nyelv használatát is.

4.4.2. A KBT. HATÁLYA

A Kbt. 4. §-a határozza meg azt a kötelezettséget, hogy mely esetekben áll fenn közbeszerzési eljárás lefolytatási kötelezettség. A beszerzések tervezésének legelső lépése annak vizsgálata, hogy a konkrét beszerzés a Kbt. személyi és tárgyi hatálya alá tartozik-e, melynek alapján kötelező a Kbt. feltételrendszere szerinti eljárásrendben megvalósítani a beszerzést.

Ennek hiánya a legsúlyosabb jogsértést, a közbeszerzési eljárás jogsértő mellőzését okozza, egyben semmis lesz a megkötött szerződés is [lásd Kbt. 137. § (1) bekezdés a) pontja].

A személyi hatály alá a Kbt. 5-7. §-ában meghatározott ajánlatkérői szervezetek tartoznak.

126 Atomtörvény 62. § (3)

127 <https://rhk.hu/rhk-kft> (2021. 04. 22.)

128 <https://rhk.hu/mandatumunk> (2021. 04. 22.)

4.4.3. AJÁNLATKÉRŐK - KBT. 5.§

Klasszikus ajánlatkérők

- minisztérium,
- KEF,
- állam, költségvetési szerv, közalapítvány, önkormányzat, önkormányzati társulás,
- in-house szervezet,
- közjogi szervezet (az a jogképes szervezet, amelyet nem ipari vagy kereskedelmi jellegű, kifejezetten közérdekű tevékenység folytatása céljából hoznak létre, vagy amely bármilyen mértékben ilyen tevékenységet lát el, feltéve, hogy e szervezet felett az a)-e) pontban meghatározott egy vagy több szervezet, az Országgyűlés vagy a Kormány közvetlenül vagy közvetetten meghatározó befolyást képes gyakorolni vagy működését többségi részben egy vagy több ilyen szervezet (testület) finanszírozza).

Támogatott ajánlatkérők

Támogatási intenzitás alapján (uniós közbeszerzési értékhatárokat elérő vagy meghaladó becsült értékű beszerzését többségi részben, uniós értékhatárokat el nem érő, de a nemzeti közbeszerzési értékhatárokat elérő vagy meghaladó becsült értékű beszerzését 75%-ot meghaladó mértékben egy vagy több klasszikus ajánlatkérő közvetlenül támogatja, feltéve, hogy a beszerzés tárgya

- olyan építési beruházás, amely az 1. melléklet szerinti mélyépítési tevékenységet foglal magában,
- olyan építési beruházás, amely kórház, sportlétesítmény, szabadidős és szórakoztató létesítmény, iskola, felsőoktatási épület vagy közigazgatási rendeltetésű épület építési munkáit foglalja magában, vagy
- olyan szolgáltatás megrendelése, amely az a) vagy a b) pont szerinti építési beruházáshoz kapcsolódik.)

Önkéntes ajánlatkérők

A törvény rendelkezését köteles betartani az az (1)-(2) bekezdés hatálya alá nem tartozó szervezet, amely e törvény szerinti közbeszerzési eljárás lefolytatását önként vagy szerződésben vállalja, illetve számára jogszabály közbeszerzési eljárás lefolytatását kötelezővé teszi.

Közszolgáltatók

A törvény alkalmazásában - a közszolgáltató tevékenységének biztosítása céljából lefolytatott beszerzése során - közszolgáltató ajánlatkérő az 5. § (1) bekezdésében meghatározott szervezet, amennyiben az alábbiakban meghatározott közszolgáltató tevékenységet folytatja, vagy ilyen tevékenység folytatása céljából hozták létre

- a. ivóvíz előállítás (termelése), szállítása vagy elosztása terén helyhez kötött hálózatok létesítése vagy üzemeltetése közszolgáltatás teljesítésének céljából vagy ilyen hálózatok ivóvízzel történő ellátása;

- b. gáz vagy hőenergia, villamos energia előállítása (termelése), szállítása vagy elosztása terén helyhez kötött hálózatok létesítése vagy üzemeltetése közszolgáltatás teljesítésének céljából, vagy ilyen hálózatok gázzal vagy hőenergiával, villamos energiával történő ellátása;
- c. vasúti, automatizált rendszerekkel, villamossal, trolibusszal, autóbusszal vagy drótkötélpályán történő közlekedés terén közszolgáltatást nyújtó hálózatok létesítésével vagy üzemeltetésével kapcsolatos tevékenység;
- d. meghatározott földrajzi terület hasznosítása
  - da) repülőtér, tengeri-, belvízi- vagy más kikötői létesítmények légi, tengeri- vagy belvízi fuvarozók, illetve személyszállítók rendelkezésére bocsátása céljából,
  - db) kőolaj vagy földgáz kitermelése céljából, vagy
  - dc) szén vagy más tüzelőanyag feltárása és kitermelése céljából;
- e. postai szolgáltatás nyújtása;
- f. postai szolgáltatásoktól eltérő szolgáltatás nyújtása, feltéve, hogy az ajánlatkérő az e) pont szerinti olyan postai szolgáltatásokat is nyújt, amelyek nem tartoznak a 13. § hatálya alá.

(2) Közszolgáltató tevékenységnek minősül, ha a (1) bekezdés a) pontjában meghatározott, ivóvízzel kapcsolatos tevékenységet folytató közszolgáltató ajánlatkérő közbeszerzési eljárása

- a. vízepítési projekttel, öntözéssel vagy vízrendezéssel (vízelvezetéssel) függ össze, feltéve, hogy az ivóvízellátásra szánt víz mennyisége az ilyen projektek vagy az öntözési, illetve vízrendezési létesítmények által biztosított víz teljes mennyiségének több mint 20%-a, vagy
- b. szennyvízelvezetéssel vagy -kezeléssel függ össze.

4.4.4. TÁRGYI HATÁLY

A tárgyi hatály tekintetében elsődlegesen az a kérdés vizsgálendő, hogy a tervezett beszerzés olyan tárgyra vonatkozik-e, amelyet a Kbt. 8. §-a közbeszerzés tárgyaként határoz meg.

Árubeszerzés

forgalomképes és birtokba vehető ingó dolog tulajdonjogának vagy használatára, hasznosítására vonatkozó jognak - vételi joggal vagy anélkül történő – megszerzése az ajánlatkérő részéről. Az árubeszerzés magában foglalja a beállítást és az üzembe helyezést is.

Építési beruházás

- a. az 1. mellékletben felsorolt tevékenységek egyikéhez kapcsolódó munka kivitelezése vagy kivitelezése és külön jogszabályban meghatározott tervezése együtt,
- b. építmény kivitelezése vagy kivitelezése és külön jogszabályban meghatározott tervezése együtt,

- c. Faz ajánlatkérő által meghatározott követelményeknek megfelelő építmény bármilyen eszközzel vagy módon történő kivitelezése.

Szolgáltatás megrendelés

Árubeszerzésnek és építési beruházásnak nem minősül - olyan beszerzés, amelynek tárgya különösen valamely tevékenység megrendelése az ajánlatkérő részéről.

Építési koncesszió

Ajánlatkérő által, írásban megkötött visszerthes szerződés, amelynek keretében az ajánlatkérő építési beruházást rendel meg, és az ajánlatkérő ellenszolgáltatása az építmény hasznosítási jogának meghatározott időre történő átengedése vagy e jog átengedése pénzbeli ellenszolgáltatással együtt, amely együtt jár az építmény hasznosításához kapcsolódó működési kockázatnak a koncessziós jogosult általi viselésével.

Szolgáltatási koncesszió

Ajánlatkérő által, írásban megkötött visszerthes szerződés, amelynek keretében az ajánlatkérő szolgáltatás nyújtását rendeli meg, az ajánlatkérő ellenszolgáltatása a szolgáltatás hasznosítási jogának meghatározott időre történő átengedése vagy e jog átengedése pénzbeli ellenszolgáltatással együtt, amely együtt jár a szolgáltatás hasznosításához kapcsolódó működési kockázatnak a koncessziós jogosult általi viselésével.

A Kbt. 4. §-ában megadott személyi és tárgyi hatály alá tartozó esetekben az ajánlatkérői szervezetek abban az esetben mentesülhetnek jogszerűen a közbeszerzési eljárás lefolytatási kötelezettségek alól, ha az alóli kivétel fennállása a Kbt. alapján egyértelműen megállapítható.

A kivételek fennállását megszorítólag értelmezi és alkalmazza a közösségi és a hazai gyakorlat (lásd Kbt. 9. §, 14. §, 111. §).

4.4.5. A KÖZBESZERZÉSI ÉRTÉKHATÁROK RENDSZERE

1. táblázat. Nemzetközi közbeszerzési értékhatárok 2021.

	Klasszikus ajánlatkérők	Közszolgáltató ajánlatkérők
árubeszerzés	15 000 000,- Ft	50 000 000,- Ft
szolgáltatás megrendelés	15 000 000,- Ft	50 000 000,- Ft
építési beruházás	50 000 000,- Ft	100 000 000,- Ft
szolgáltatási koncesszió	30 000 000,- Ft	100 000 000,- Ft
építési koncesszió	100 000 000,- Ft	200 000 000,- Ft

Közösségi közbeszerzési értékhatarók		
	Klasszikus ajánlatkérők	Közszolgáltató ajánlatkérők
árubeszerzés	68 171 840,- Ft	136 343 680,- Ft
védelmi tárgyú áru – Kbt. 5. § (1) bek. a)-b) pont – megrendelése	44 279 840,- Ft	
szolgáltatás megrendelés	68 171 840,- Ft	50 000 000,- Ft
Kbt. 3. számú melléklet körébe tartozó szolgáltatás megrendelése	238 920 000,- Ft	318 560 000,- Ft
építési beruházás	1 704 296 000,- Ft	1 704 296 000,- Ft
szolgáltatási koncesszió	1 704 296 000,- Ft	100 000 000,- Ft
építési koncesszió	1 704 296 000,- Ft	200 000 000,- Ft

Kérdésbank

- Olyan finanszírozási forma, amely kormányközi hitelmegállapodás formájában valósul meg. Melyik lehet ez az alábbiak közül?
  - kormányzati finanszírozás
  - vállalati finanszírozás
  - állami támogatás
  - kormányközi finanszírozás
- A radioaktív hulladék végleges elhelyezésének, a kiegészítő üzemanyag átmeneti tárolásának és a nukleárisüzemanyag-ciklus lezárásának, továbbá a nukleáris létesítmény leszerelésével összefüggő feladatok finanszírozását biztosító elkülönített állami pénzalap. Mi ez?
  - Központi Nukleáris Pénzügyi Alap
  - Kormányzati Nukleáris Pénzügyi Alap
  - Közép-Európai Nukleáris Pénzügyi Alap
- Sorolja fel a KNPA kezelőjének feladatait!
- Ismertesse a Kbt. alapelveit!
- Mutassa be a Kbt. hatályára vonatkozó rendelkezéseket!
- Ismertesse a Kbt. személyi hatályát!
- Sorolja fel a klasszikus ajánlatkérőket!
- Határozza meg a támogatott ajánlatkérők körét!
- Ismertesse a Kbt. tárgyi hatályát!
- Határozza meg az árubeszerzés fogalmát!
- Határozza meg a szolgáltatás megrendelés fogalmát!
- Határozza meg az építési koncesszió és a szolgáltatási koncesszió fogalmát!

5. Beszerzési alapok, a beszerzések jogi környezete

A gazdasági életben a szerződéskötéseket megelőző egyik alapvető folyamat a beszerzési eljárás. Ezen eljárás eredményeképpen beszerzünk termékeket, szolgáltatásokat, valamint vállalkozásba adunk feladatokat.

A beszerzés szinonimájaként használatos kifejezések például a versenyeztetés, a pályáztatás, az ajánlatkérés, tendereztetés, de még az angol bid kifejezés is.

A legnagyobb feladat a beszerzési eljárást összehangolni annak érdekében, hogy szabályos, és gazdaságos eredményt tudjunk elérni.

A beszerzések előkészítésének legalapvetőbb feltétele annak pontos meghatározása, hogy mit kívánunk beszerezni. Ennek körében pontosan, és minden részletre kiterjedően meg kell vizsgálni a beszerzési igényt. Erre az előkészítési szakaszra azért is fontos rendkívül nagy hangsúlyt fordítani, mert ez határozza meg alapjaiban az elérni kívánt eredmény megvalósulását. Figyelni kell ugyanakkor arra is, hogy a beszerzési igény pontos és mindenre kiterjedő meghatározása során ne kerüljenek meghatározásra túlzó, esetleg versenykorlátozó elvárások, mivel az már a beszerzési folyamat gazdasági hatékonysága ellen hat.

A beszerzési igények az üzleti és az állami szférában is sokféleképpen jelennek meg. Beszerzési igény merülhet fel gyártási, karbantartási feladatok ellátására, eszközök beszerzésekor, biztosítási szerződés megkötésekor, mobiltelefon szolgáltatás igénybevételére, takarítási szolgáltatás igénybevételére, vagy akár építési, javítási munka elvégzésére. Az előkészítési folyamatot minden egyes beszerzésnél, és minden egyes beszerzési tárgy tekintetében újra át kell gondolni, ez a folyamat azon része, amelyre nem lehet sablont alkalmazni.

Beszerzési szempontból megkülönböztetünk stratégiai és operatív beszerzést.

A stratégiai beszerzés (sourcing) a vállalati beszerzés első szakasza amely, magában foglalja a beszerzési költségek elemzését, kiadások, termékek kategorizálását, csoportosítását, szállítók kiválasztását, értékelését, ajánlatkérések, tenderek lebonyolítását, szerződések megkötését.

Az operatív beszerzés (procurement) a második szakasz, ahol a szerződések megkötését követő feladatok jelentkeznek.

A beszerzés/versenyeztetés/pályáztatás alapvető célja, hogy a legjobb feltételekkel lehessen szerződést kötni egy adott igény megvalósítására. Cél lehet ugyanakkor az is, hogy bizonyos szabályoknak megfelelően szerezzük be az adott terméket vagy szolgáltatást.

A beszerzések megvalósításakor a következő általános célok fogalmazhatók meg:

- a. A beszerzés költségeinek minimalizálása. A beszerzés felé az egyik legfontosabb elvárás, hogy a költségek a tervek szerint alakuljanak, illetve a beszerzés érjen el megtakarításokat. A kevésbé fejlett megközelítések rendszerint a megfelelő ár szerepét emelték ki.
- b. A beszállítói lehetőségek optimalizálása. Ez a cél a beszerzési lehetőségek, beszállítói képességek, a beszállítói piac nyújtotta előnyök kiaknázására tett lépések eredményességét mutatja. Fontos az optimalizálás kifejezés is. Ez jelenthet maximalizálást, de még inkább a hosszú távú előnyök elérésére törekvő politika logikáját igyekszik kiemelni.

- c. Az ellátási kockázat minimalizálása. Ez a cél az ellátásbiztonság kérdése mellett a pénzügyi kockázatok kezelését, minőségi, szolgáltatáspontossági stb. problémák elkerülését igyekszik biztosítani.
- d. A belső vevők/igénylők elégedettségének a maximalizálása. Ez a cél a hagyományos beszerzési megközelítés „megfelelő” ellátás biztosításának célrendszerét fogalmazza meg. A beszerzésnek támogatnia kell a vállalat működési céljait azzal, hogy a szükséges inputok a megfelelő időben, mennyiségben, helyen, minőségben és a megfelelő áron rendelkezésre állnak. Ezt a célt egyre gyakrabban a hozzáadott érték növelésében látják.
- e. A beszerzési folyamat optimalizálása és hatékonyságának biztosítása. A modern beszerzési szervezet folyamatai oly módon vannak szabályozva és kialakítva, hogy a rendelkezésre álló limitált erőforrásokkal meg tudják oldani a szervezet által támasztott input igényeket.¹²⁹

A szerződéskötésre irányuló versenyeztetési eljárás alkalmazására két esetben kerülhet sor:

- a. a szerződni kívánó fél maga dönt alkalmazásáról, vagy
- b. jogszabály kötelezően előírja annak alkalmazását (pl.: a nemzeti vagyonról szóló törvény¹³⁰ szerint, törvényben vagy a helyi önkormányzat rendeletében meghatározott értékhatár feletti nemzeti vagyont hasznosítani, tulajdonjogát átruházni – törvényi kivétellel – csak versenyeztetés útján lehet; az állami vagyonról szóló törvény¹³¹ szerint, egyes állami tulajdonban álló vagyontárgyakat nyilvános, vagy zártkörű pályázat útján lehet értékesíteni; felszámolási eljárásban a felszámoló az adós vagyontárgyait pályázat vagy árverés keretében köteles értékesíteni, a közraktározásról szóló törvény¹³² alapján a közraktár a ki nem váltott árut tőzsdei forgalomban, illetve árverésen értékesítheti; a Polgári Törvénykönyv (a továbbiakban Ptk.)¹³³ szerint, a kft. meghatározott esetekben a volt tag üzletrészt árverésen köteles értékesíteni; szabályokat találunk egyebekben a koncesszióról szóló törvényben¹³⁴, valamint természetesen a közbeszerzésről szóló törvényben¹³⁵, stb.).¹³⁶

A versenyeztetési eljárás lehet nyílt, mikor a szerződni kívánó fél ajánlati felhívására bárki tehet ajánlatot, és lehet zártkörű, mikor csak előre, a szerződni kívánó fél által meghatározott személyi kör tehet ajánlatot.¹³⁷

129 Vörösmarty Gyöngyi – Tátrai Tünde: Beszerzés. Wolters Kluwer, Budapest, 2017, 19.

130 2011. évi CXCVI. törvény 13.§ (1) bek.

131 2007. évi CVI. törvény 24.§

132 1996. évi XLVIII. törvény 34.§ (2) bek.

133 2013. évi V. törvény 3:177.§ (2) bek.

134 1991. évi XVI. törvény 4.§

135 2015. évi CXLIII. törvény

136 Barta Judit – Fazakas Zoltán – Harsányi Gyöngyi – Miskolczi Bodnár Péter – Szuchy Róbert – Újváriné Antal Edit: Kereskedelmi szerződések alapvető szabályai. Patrocinium, Budapest, 2016., 30-31.

137 Barta (et al) 2016. 31.

Másféle csoportosítás is ismert, Daróczy Miklós például a projektmenedzsment szövegéből az alábbi megállapítást teszi: „az eljárás konkrét módját az határozza meg, ahogyan ahhoz az előminősítés kapcsolódik, így a versenyztetés lehet: nyílt, szelektív, kétszintű, meghívásos.”¹³⁸ Daróczy meghatározása szerint a nyílt versenyztetés legfőbb ismérve, hogy az ajánlatadás lehetősége nincs előminősítéshez kötve, így minden potenciális közreműködő számára adott az ajánlat benyújtásának lehetősége. Nyílt versenyztetés során minden benyújtott ajánlat értékelésre kerül. A szelektív versenyztetés lényege, hogy a vállalkozó ajánlatadási lehetősége az előzetes minősítés megszerzéséhez kötött, vagyis csak az a vállalkozó juthat hozzá az ajánlati felhíváshoz, illetve nyújthat be ajánlatot, amelyik az előminősítési eljárás során megfelelő minősítést nyert az adott munkára. A kétszintű versenyztetés jellemzője Daróczy meghatározásában, hogy az ajánlattételre két, egymástól elkülönülő lépésben kerül sor. A meghívásos versenyztetés során pedig a beruházó/beszerező a tervezett beszerzés főbb paramétereinek megadásával együtt közvetlenül kér fel gazdasági szereplőket ajánlattételre, majd tárgyalások során, közösen alakítják ki a részletes paramétereket.¹³⁹

Az egyes beszerzési tárgyak csoportosítását a gyakorlat általában elsődlegesen a felhasználó szempontjából végzi el:

1. A termelési, szolgáltatási feladatokhoz inputot biztosító, azaz a vállalat termékébe, szolgáltatásába közvetlenül beépülő beszerzések, az ún. direkt beszerzések.
2. A vállalati működés fenntartásához szükségesek az ún. indirekt beszerzések¹⁴⁰

A direkt beszerzések köre a következő csoportokat foglalja magába:

- a. Az alapanyagok és félkész termékek körébe tartoznak azok a termékek, amelyek a termék előállításának folyamatán még nem, vagy csak a kezdeti megmunkálási lépésen mentek keresztül, számos további átalakítási lépésre van szükség ahhoz, hogy a terméket létrehozzuk belőle.
- b. Az alkatrészek körébe azok a termékek tartoznak, amelyek általában már további megmunkáláson, átalakításon nem mennek keresztül, a vállalat által előállított termék ezek összeszerelésével, egymásba építésével készül el.
- c. A kiegészítő termékek körébe tartoznak azok a termékek, amelyek ugyan közvetlenül nem épülnek be a vállalat által előállított termékbe, de azzal szorosan összekapcsolódva kerülnek értékesítésre (pl. laptophoz táska).
- d. A csomagolóanyagok sem épülnek be közvetlenül a termékbe, ugyanakkor a terméknek a fogyasztóhoz épségben való eljuttatásához elengedhetetlenek.
- e. A szolgáltatások a gyártási mélység csökkenésével egyre nagyobb arányban jelennek meg.
- f. Az újrafelhasználásra kerülő termékek egy sajátos direkt beszerzési tétel, hiszen jellegét tekintve rendszerint besorolható az előző kategóriák (alapanyag, csomagolóanyag stb.) valamelyikébe. Számos sajátossága van azonban, amely miatt ezt a csoportot érdemes külön kezelni.¹⁴¹

138 Daróczy Miklós: Projektmenedzsment. Szent István Egyetem, Gödöllő, 2011., 98.

139 Uo.

140 Vörösmarty–Tátrai, 27. 2017.

141 Uo.

Az indirekt beszerzés azon termékek és szolgáltatások beszerzését jelenti, amelyek közvetlenül nem épülnek be az értékesítésekbe, illetve nem képezik részét a vállalat által a vevőknek nyújtott termékeknek és szolgáltatásoknak, ugyanakkor a vállalat működésének fenntartásához szükségesek. Az indirekt beszerzések rendkívül heterogén csoportot jelentenek, olyannyira, hogy azon kívül, hogy nem épülnek be közvetlenül a fogyasztónak értékesített termékbe vagy szolgáltatásba, nem is igen lehet más általánosan érvényes tulajdonságukat megemlíteni. Számos terület tartozik ide, így például fontosabb csoportként lehet kiemelni az egyéb anyagok körét, a vonatkozó szolgáltatásbeszerzéseket, a gép- és berendezésvásárlásokat, az energia beszerzését.¹⁴²

5.1. A beszerzések alapvető jogi környezete

5.1.1. A PTK. SZABÁLYOZÁSA

A versenyeztetési eljárás alapvető szabályait a Ptk. 6:74 – 6:76.§ - ai tartalmazzák.

A Ptk. a szerződéskötés különös formáit tárgyaló rendelkezések körében határozza meg azokat a polgári jogi szabályokat, amelyek a versenyeztetési eljárás keretében létrehozott szerződések megkötését érintik. A törvényben meghatározott feltételek esetén a versenyeztetési eljárásban ajánlattételre felhívást tevő felet szerződéskötési kötelezettség terheli. A versenyeztetési eljárás jelentőségére és sajátosságaira tekintettel a Ptk. ezeket a szabályokat mégsem a szerződéskötési kötelezettségről szóló rendelkezések között, hanem önálló fejezetben helyezi el.¹⁴³

A Ptk. abból indul ki, hogy a versenyeztetési eljárás célja, hogy szerződéskötési kötelezettséget keletkeztessen: az ajánlatkérő köteles a legkedvezőbb ajánlatot tevő féllel szerződést kötni. Az ajánlatkérőt ezért szerződéskötési kötelezettség terheli: az ajánlati felhívást nem vonhatja vissza, és a szerződéskötést nem tagadhatja meg. A Ptk. ugyanakkor indokolatlanul nem kívánja a felek autonómiáját korlátozni, ezért utal arra is, hogy az ajánlatkérő kikötheti a szerződéskötés megtagadásának a jogát és az ajánlat visszavonásának a jogát egyaránt, ez utóbbi esetben feltétel, hogy a felhívást tevő fél meghatározza a felhívásban azt a határidőt, ameddig a visszavonás joga megilleti.¹⁴⁴

A Ptk. szabályait alapul véve kell eljárnia tehát annak, aki önként, a saját döntése alapján alkalmazza a beszerzés módjaként a versenyeztetést. A Ptk. által meghatározott szabályokon alapuló eljárás szerződéskötés versenyeztetésének is nevezhető.

A Ptk. szerinti versenyeztetés tehát felhívással indul, azonban azt már nem rögzíti a törvény, hogy a felhívás hol, milyen formában jelenik meg. Ennek megfelelően, ha erről külön jogszabály nem rendelkezik, a felhívás/ajánlattételre felkérés módja szabadon határozható meg, ajánlatkérői döntés kérdése, így a közvetlen felkérés (levél, e-mail, stb.) mellett lehet honlapon közzétett, vagy akár helyi sajtóban megjelenő felhívással is lehet indítani a beszerzést.

142 Vörösmarty–Tátrai,31. 2017.

143 Gárdos Péter – Vékás Lajos (Szerk.): Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/367/id/A14Y1522.KK/ts/20180101/lr/chain2371> (2018. 05. 25.) (a továbbiakban: Kommentár)

144 Uo.

Az esélyegyenlőség betartása érdekében azonban a felkért gazdasági szereplők azonos módon, és egyidőben kell, hogy megkapják a felkérést. Az egyidejűség az ésszerűség határain belül értelmezendő, egy versenyztetés során az ugyanazon a napon kiküldött felkérés ennek az elvárásnak megfelel. A postai úton történő felkérés annak lassúsága miatt nem javasolt, mivel annak során a felkérések egyidejű kézhez vétele nem biztosítható, így megnehezíti az ajánlatkérés hatékonyságát. Tényleges versenyről akkor beszélhetünk, ha a megadott határidőn belül több ajánlat érkezik be, amelyek tartalmában megfelelnek az ajánlati felhívásnak, és összehasonlíthatóak.

Amennyiben ellenkező kiköltéssel nem él az ajánlatkérő, úgy szerződés-kötési kötelezettség terheli a kiírás szerinti értékelési szempont alapján legkedvezőbb ajánlatot benyújtóval szemben.¹⁴⁵

5.1.2. A KÖZBESZERZÉSEKRŐL SZÓLÓ 2015. ÉVI CXLIH. TÖRVÉNY (KBT.)

Ha versenyztetésről beszélünk, mindenképp meg kell említeni egy speciális versenyztetési módot, a közbeszerzést, amit a legegyszerűbben megfogalmazva akkor kell alkalmazni, ha bizonyos szervezetek közpénzt költve valósítanak meg beszerzést¹⁴⁶.

A közbeszerzési szerződés fogalmát a Kbt. értelmező rendelkezései között találjuk meg, eszerint közbeszerzési szerződés: e törvény szerinti ajánlatkérő által, írásban megkötött, árubeszerzésre, szolgáltatás megrendelésre vagy építési beruházásra irányuló visszterhes szerződés.¹⁴⁷

Ahhoz, hogy el tudjuk dönteni, hogy egy adott beszerzés megvalósítására kell-e közbeszerzési eljárást lefolytatni, az alábbi négy feltételt kell vizsgálni:

- aki a beszerzést meg kívánja valósítani, a Kbt. szerint *Ajánlatkérőnek* minősül?
- az általa megkötni kívánt *szerződés visszterhes*?
- a *beszerzés tárgya* a Kbt. hatálya alá tartozik?
- a beszerzés *becsült értéke* eléri a közbeszerzési értékhatárt?

A közbeszerzési törvény tehát azt a folyamatot szabályozza, amikor megrendelői oldalon olyan szervezet áll, aki valamilyen okból (a szervezet típusa miatt, vagy támogatás okán) közpénzt költ.

Alapvető megállapítás, hogy az ún. közpénzekben megvalósuló beszerzések esetében a gazdasági tevékenység fő célja nem a profit növelése, hanem egy kitűzött feladat elérése, megvalósítása, végrehajtása, továbbá a költségtakarékosság elvének figyelembe vételével a megrendelő igényeinek minél szélesebb körű kielégítése.

A közpénzek ilyen típusú, szigorúan meghatározott szabályok szerinti elköltésének célja a közpénzek hatékony felhasználásának átláthatósága és nyilvános ellenőrizhetőségének biztosítása, továbbá a közbeszerzések során a tisztességes verseny feltételeinek megteremtése érdekében, a helyi kis- és közepes vállalkozások közbeszerzési eljárásokba

¹⁴⁵ Ptk. 6:74.§ 2) bek.

¹⁴⁶ Lásd részletesen: Indoklás a 2015. évi CXLIH. törvényhez. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1500143.TV/ts/25.05.2018/20180518.>), illetve Dezső Attila: Kommentár a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLIH. törvényhez. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/379/id/A16Y1621.KK/ts/20160501/lr/chain25.05.2018/11.>)

¹⁴⁷ Kbt. 3.§ 24.

való bekapcsolódásának, valamint a környezetvédelem és az állam szociális célkitűzéseinek elősegítése.

Amennyiben tehát a törvényi feltételek fennállnak, a közbeszerzés útján történő beszerzés kötelező. Itt azonban a gazdasági hatékonyságról – a törvény által megfogalmazott számos cél egymással való ellenhatása miatt is – már kevésbé beszélhetünk, már kevésbé lehet szempont, függetlenül attól, hogy ez is egy célja a törvénynek. Mindenekfelett azonban a transzparenciát helyezi előtérbe ez a sajátos, és a Ptk. – hoz képest különösen túlszabályozott versenyforma, ahol a beszerezni kívánt cél sokszor elveszik a szabályok betartásának útvesztőjében.

Itt már a beszerző, akinek megnevezése ajánlatkérő, nem szabadon dönti el, hogy a felhívás hol, milyen formában jelenik meg. A beszerzés becsült értékétől függően ez a törvény által szigorúan meghatározott. Mint ahogy a felhívás tartalma, és még a beérkezett ajánlatok értékelése is csak a törvény meglehetősen részletes szabályainak betartása mellett alakítható az ajánlatkérő elvárásaira tekintettel.

Kérdésbank

1. Mit jelent a stratégiai beszerzés?
2. Mit jelent az operatív beszerzés?
3. Milyen általános célok fogalmazhatók meg a beszerzések megvalósításakor?
4. Milyen esetekben kerül sor szerződéskötésre irányuló versenyeztetési eljárás alkalmazására?
5. Mit nevezünk direkt beszerzésnek?
6. Mit nevezünk indirekt beszerzésnek?
7. Hogyan szabályozza a Ptk. a versenyeztetési eljárást?
8. Mely négy feltétel vizsgálatával állapítható meg egy adott beszerzésről, hogy közbeszerzés köteles?

6. Újépítési beszerzési stratégiák

A nukleáris üzletágban több szakasz nevesíthető az atomerőművek építése során. Az IAEA szerint az első szakaszban az előkészületek és a stratégiák kidolgozása; a második szakaszban az ajánlattétel és a szerződéses tárgyalások; a harmadik szakaszban pedig a végrehajtás, kivitelezés és az engedélyezés szerepel.¹⁴⁸

Meghatározó részét képezi a folyamatnak az atomerőmű megépítéséhez szükséges megfelelő beszerzési stratégia kiválasztása, amelynek egyes kérdései közé tartoznak a belső vállalati tényezők, a beszerzési piac tényezői, a beszerzendő termék specifikációja, a szállítóval kapcsolatos követelmények, valamint az egyéb tényezők.¹⁴⁹

Az atomerőmű projektek jellemzően hosszú időt és sokféle tevékenységet foglalnak magukban. A projekt érdekeltjei különféle feladatokat látnak el: például megtervezik és működtetik az atomerőművet, az elhasznált üzemanyagot elszállítják, etc. Az érdekelt feladatait, jogait és kötelezettségeiket az alkalmazott szerződések határozzák meg.¹⁵⁰

A nukleáris üzletágban a beszerzés során tipikusan az alábbi típusú szerződéses megközelítések alkalmazására kerülhet sor:

- *Kulcsrakész szerződés*, amelyben a vállalkozó viseli a teljes felelősséget az egész munkáért.
- *Split szerződés*, amelyben az általános felelősség viszonylag kevés vállalkozó között oszlik meg.
- *Többszerződéses megközelítés*, amelyben a tulajdonos átfogó felelősséget vállal a tervezésért, és nagyszámú szerződés megkötésére kerül sor.¹⁵¹
- *BOO(T) modell*, amelyben a szerződésben meghatározott létesítmény megépítésére, tulajdonlására, működtetésére és adott esetben annak átruházására kerül sor.¹⁵²

6.1. A kulcsrakész szerződés

A kulcsrakész szerződést szokás még EPC szerződésnek is nevezni, amely az *Engineering, Procurement, Construction* kifejezésekből alkotott mozaikszó és a tervezés, beszerzés és a megépítés hármására összpontosít.¹⁵³

Az EPC szerződés az építési szerződés egy olyan fajtája, ahol a kivitelező felelős minden mérnöki, beszerzési és építési tevékenységért, és a kivitelező az, aki az elkészült projektet átadja a tulajdonosnak.¹⁵⁴

Az EPC-szerződés alapján a vállalkozó a teljes létesítmény meghatározott díj szerint és meghatározott időpontig történő megépítéséért tartozik felelősséggel, és a tulajdonosnak így

148 International Atomic Energy Agency: Initiating Nuclear Power Programmes: Responsibilities and Capabilities of Owners and Operators. IAEA Nuclear Energy Series No. NG-T-3.1 (Rev. 1), Vienna, 2020. 1. https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/PUB1867_web.pdf (2021. 04. 22.)

149 Piskóti István: Beszerzési stratégiák – folyamatok. <http://www.piskotiistvan.hu/attachments/article/64/BMM%20MA%202017-4.pdf> (2021. 04. 22.)

150 International Atomic Energy Agency: Alternative Contracting and Ownership Approaches for New Nuclear Power Plants. IAEA-TEC-DOC-1750, Vienna, 2014. 3. https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/TE-1750_web.pdf (2021. 04. 22.)

151 IAEA, 2014. 8.

152 IAEA, 2020. 5.

153 IAEA, 2020. 2.

154 <https://businessnovice.net/definition/epc-contract/> (2021. 04. 22.)

már lényegében csak egy kulcsra van szüksége a létesítmény üzemeltetésének megkezdéséhez. Ezért is nevezik az EPC-szerződéseket kulcsrakész (turnkey) építési szerződéseknek is. Bármely szerződéses követelmény be nem tartása tipikusan pénzbeli kötelezettségeket von maga után.¹⁵⁵

Az EPC modellben a tulajdonos/üzemeltető egyetlen szerződés megkötésével gondoskodik az atomerőmű beszerzéséről.¹⁵⁶ Ahogyan arra az IAEA felhívja a figyelmet, a nukleáris energia piacára belépő legtöbb új szereplő ezt a megközelítést választja.¹⁵⁷

A tulajdonos vagy egy vállalkozóval vagy egy konzorciummal (a továbbiakban: EPC vállalkozó) köt szerződést.¹⁵⁸

A tulajdonos/üzemeltető kötelezettségei közé tartozik az EPC vállalkozóval kötött szerződés végrehajtásának felügyelete. Ehhez szakértői ismeretekre van szükség, és a tulajdonosnak/üzemeltetőnek szüksége lehet egy műszaki támogató szervezet (TSO) igénybevételére is.¹⁵⁹

Az EPC vállalkozó feladata az alkatrészek és szolgáltatások tervezése és beszerzése, valamint az erőmű megépítése.¹⁶⁰

Az EPC vállalkozó jellemző feladatai közé tartozik:

- a terveknek a tulajdonos/üzemeltető igényeihez és a helyszín adott körülményeihez való hozzáigazítása;
- a beszerzés,
- az építés,
- a leendő tulajdonos/üzemeltető képzése.¹⁶¹

Az EPC-szerződés alapján az ellátási lánc irányítása az EPC-vállalkozó felelőssége, és a tulajdonosnak/üzemeltetőnek biztosítania kell a megfelelő ellenőrzések alkalmazását.¹⁶²

6.2. *Split-package contract*

Ebben a modellben a beszerzésnek több részét lehet meghatározni és a tulajdonos/üzemeltető felelősséggel tartozik a projekt tervezéséért, beszerzéséért, építéséért és irányításáért.¹⁶³

A tulajdonos ilyenkor jellemzően felosztja a beszerzéshez kapcsolódó szerződéses szakaszokat és az egyes szakaszok esetében különböző szervezetekkel, entitásokkal működhet együtt (innen az elnevezés). A felosztásra általában az atomerőmű egyes fő elemei mentén kerül sor: a nukleáris sziget, a turbina/generátor, és a működéshez szükséges egyéb részek (balance of plant) mentén.¹⁶⁴

---

155 Locatelli, Giorgio – Mancini, Mauro: How EPC firms can enter the nuclear renaissance. Organization, Technology and Management in Construction: An International Journal. 2012. 4. évf. 2. szám, 535-538.

156 IAEA, 2020. 6.

157 IAEA, 2020. 6.

158 IAEA, 2014. 8.

159 IAEA, 2020. 6.

160 IAEA, 2020. 6.

161 IAEA, 2020. 6.

162 IAEA, 2020. 6.

163 IAEA, 2020. 6.

164 IAEA, 2014. 8.

Ebben a modellben az atomerőmű átfogó beszerzési feladatai két, három vagy akár több tételre oszlanak, amelyek gyakorlatilag külön EPC szerződéseket igényelnek.¹⁶⁵ Az EPC modellel összehasonlítva a fő különbség abban áll, hogy a tulajdonos/üzemeltető nem az egyes szerződések felügyeletét látja el, hanem azok megvalósításában is részt vállal. Az ilyen megközelítés azon országok esetében jelenthet megfelelő megoldást, amelyek például technológiai függetlenséget szeretnének elérni vagy már rendelkeznek tapasztalattal az atomerőművek építésében.¹⁶⁶

6.3. A többsomagos szerződéses modell (Multi package contract/MPC)

Az ilyen modellben a tulajdonos több (mérnöki, tervezési és kivitelezési) szerződést köt az atomerőművel kapcsolatos különböző szolgáltatások megvalósítására.¹⁶⁷ A teljesítést követően a tulajdonos pedig üzemeltetővé válik.¹⁶⁸

A többsomagos szerződéses modell alanyai a tulajdonos mellett

- *a projektmenedzsmenttel kapcsolatos feladatokat ellátó szervezet (AE)*, amely projektmenedzsmenti és mérnöki menedzsment támogatást nyújt a tulajdonos számára; ellátja a tulajdonos személyzetének képzését; a tulajdonosnak támogatási szolgáltatásokat nyújt a beszerzés, építés és üzembe helyezés terén; és egyéb kapcsolódó tevékenységeket végez.¹⁶⁹
- *nukleáris gőzellátó rendszer (NSSS) szállítója*, amelynek feladata a rendszer és az alkatrészek megtervezése; a berendezések leszállítása; a nyersanyagminták szállítása az LBB (Leak Before Break) elemzéshez és egyéb szolgáltatásokhoz (technikai támogatás, engedélyeztetés és képzés).¹⁷⁰
- *Turbo-Generator (TG) beszállítója*, amely szerződéses feladatai a berendezésselátás, (beleértve a tervezést, a mérnöki munkát); tesztelések; szolgáltatások; a tulajdonos személyének oktatása; és pótalkatrészekkel való ellátás.¹⁷¹
- *építőipari vállalkozók*, akik végzik a civil/építészeti munkákat, a csövezési és kábelezési munkákat, a mechanikus és elektromos berendezések telepítését és felállítását.¹⁷²

A modellt alkalmazza például Franciaországban az Electricité de France S.A vagy az Amerikai Egyesült Államokban a Tennessee Valley Authority.¹⁷³

165 Tankosic, Djurica K. – Mignone, Oscar A.: Belene NPP Contracting Approach. 2004. 7. https://inis.iaea.org/collection/NCLCollectionStore/_Public/35/106/35106196.pdf (2021. 04. 22.)

166 IAEA, 2020. 6.

167 IAEA, 2014. 8.

168 IAEA, 2014. 8-9.

169 Locatelli – Mancini, 2012. 535.

170 Locatelli – Mancini, 2012. 535.

171 Locatelli – Mancini, 2012. 535.

172 Locatelli – Mancini, 2012. 535.

173 IAEA, 2014. 8.

6.4. BOO-modell (build-own-operate) – Építés-tulajdonlás-üzemeltetés megközelítés

A BOO(T) modell alkalmazásával a fogadó ország felhatalmaz egy entitást, hogy meghatározott ideig fejlesszen, finanszírozzon, építsen, tulajdonossá váljon és működtessen egy létesítményt; valamint, hogy rendelkezzen a bevételekkel és viselje a kockázatokat.¹⁷⁴

A BOO modell egyik típusa a BOOT, amelynek keretében a meghatározott időszak végén a létesítmény tulajdonjogának a fogadó országra történő átruházása történik.¹⁷⁵

A fogadó ország és a fejlesztő mellett a BOO(T) modellben nagy szerep jut a hitelezőnek (bank), a beszállítóknak etc.¹⁷⁶

A szerződéses kapcsolatok tekintetében az alanyok közé sorolandó egy üzemanyag-szállító is, akivel villamosenergia-adásvételi szerződés megkötésére kerül sor. Az ilyen szerződés jellemzően a fogadó ország garanciáival biztosított, vagyis, ha a közszolgáltató például csődbe megy, a fogadó ország megfizeti a fejlesztőnek a szerződés szerinti díjat.¹⁷⁷

BOO(T) modell alkalmazására került sor például a törökországi Akkuyu projekt esetében.¹⁷⁸

6.4.1. A FOGADÓ ORSZÁG A BOO(T) MODELLBEN

A fogadó kormány általában egy bizonyos időszakra áramvásárlási megállapodást köt az üzemeltetővel.¹⁷⁹

A fogadó ország felelős a nukleáris energia nemzeti infrastruktúrájának létrehozására, amely magában foglalja az érdekelt felek bevonását, a megfelelő jogi környezet kialakítását, valamint a biztonsággal, a biztosítékokkal, a vészhelyzetekre való felkészüléssel és a reagálással, a kiegészítő fűtőelemek és a nukleáris hulladék kezelésével és a leszereléssel kapcsolatos szükséges politikák és stratégiák kidolgozását.¹⁸⁰

6.4.2. A FEJLESZTŐ A BOO(T) MODELLBEN

A BOO(T) megállapodás kulcsfontosságú szereplője a fejlesztő. Fejlesztő alatt azt a szervezet/entitást kell érteni, amely felelősséget vállal a projekt megvalósításáért.¹⁸¹

A fejlesztő gyakran egy projektvállalat, amely akár egyedül, akár több vállalkozással együttműködve vesz részt a projektben.¹⁸²

A fejlesztő kötelezettségei közé tartozik alapvetően a működtetés; emellett a fejlesztő lesz a működési engedély birtokosa is.¹⁸³

174 IAEA, 2014. 14-15.

175 IAEA, 2014. 14-15.

176 IAEA, 2014. 18.

177 IAEA, 2014. 18.

178 IAEA, 2014. 15.

179 IAEA, 2020. 7.

180 IAEA, 2020. 7.

181 IAEA, 2014. 15.

182 IAEA, 2014. 15.

183 IAEA, 2014. 17.

6.4.3. A BOO(T) MODELL ELEMEI

Build

A „build” kifejezés az atomerőmű megépítését jelenti.

A BOO(T) modellben az atomerőmű megépítése a fejlesztő feladata és az tipikusan a megfelelő technológia kiválasztását is magában foglalja.¹⁸⁴

A fogadó ország meghatározhat bizonyos projektparamétereket, továbbá a technológia vagy a fejlesztő kiválasztásában is aktívan részt vehet.¹⁸⁵

A fejlesztő az alkalmazandó technológiát figyelembe véve a BOO(T) modellben dönthet az EPC szerződéskötési stratégia alkalmazásáról. Abban az esetben, ha a fejlesztő rendelkezik a tervezés, beszerzés és a megépítés tekintetében eszközökkel, maga is végrehajthatja azokat; ellenkező esetben pedig EPC vállalkozót alkalmazhat.¹⁸⁶

A projektciklus építési szakaszának kritikus eleme a projekt finanszírozása. A BOO(T) modellben nem a fogadó ország, hanem a fejlesztő felelős a finanszírozásért: a fejlesztőnek - saját tőke és/vagy adósságfinanszírozás alkalmazásával - biztosítania kell a projekt fejlesztéséhez és az atomerőmű működéséhez szükséges tőkét is.¹⁸⁷

A BOO(T) modellben a másik fontos tényezőt az üzemanyag-ellátás jelenti. A BOO(T) modell alkalmazásával a fejlesztő feladatkörébe tartozik a projekt működési életciklusa alatt az üzemanyag biztosítása. Ez a kötelezettség magában foglalja azt is, hogy a fejlesztőnek kell gondoskodnia a kiegészítő fűtőelemekről is. Abban az esetben, ha a kiegészítő fűtőelemek tárolására tartósan a fogadó országban kerül majd sor, akkor a fejlesztő feladat- és kötelezettségi körébe tartozik a kiegészítő fűtőelemekkel kapcsolatos megállapodások megkötése/koordinálása¹⁸⁸.

Own

Az „own” kifejezés az atomerőművel kapcsolatos tulajdonosi jogokra és az azok gyakorlására vonatkozik.

A BOO(T) modellben a fejlesztő tulajdonosi jogokat szerez és ezzel egyidejűleg tulajdonosi kockázatot is vállal, amely lényegében teljesítési, jövedelmezőségi és költségmegtérülési kockázatot jelent.¹⁸⁹

Mindez azt jelenti, hogy a fejlesztő felelős a projekt finanszírozásáért, és a projekt gazdasági életképességéért is.¹⁹⁰

A kockázatok közül a teljesítési kockázat a legjelentősebb: a BOO(T) modellben ugyanis a fogadó ország a teljesítés terhét a fejlesztőre hárítja. Éppen ezért, a BOO(T) modellben a fejlesztő tipikusan kockázati prémiumot alkalmaz, ugyanis a nagyobb kockázatok közvetlen hatással vannak a projekt teljes költségére is.¹⁹¹

184 IAEA, 2014. 15.

185 IAEA, 2014. 15.

186 IAEA, 2014. 15.

187 IAEA, 2014. 16.

188 IAEA, 2014. 16.

189 IAEA, 2014. 16.

190 A gazdasági életképességet a fejlesztő saját vállalatirányítási és befektetési döntései, valamint a projekt adósságfinanszírozását biztosító finanszírozó intézmények alapján kell megítélni. IAEA, 2014. 16.

191 IAEA, 2014. 16.

Figyelemmel arra, hogy a teljesítési ütemezés késedelmeit akár a szabályozói környezet is okozhatja, a fejlesztő tipikusan igyekszik megosztani a kockázat egy részét a fogadó országgal.¹⁹²

Operate

Az „operate” kifejezés az atomerőmű működtetésére vonatkozó jogokat és kötelezettségeket jelenti.

A fejlesztőnek a projektet meghatározott időtartam alatt kell működtetnie. Ennek körében, az atomerőmű tulajdonosa/üzemeltetője jellemzően számos követelményt határoz meg a fejlesztő számára. Ilyenek lehetnek, hogy:

- az üzembe helyezéskor a fejlesztőnek képesnek kell lennie arra, hogy a nukleáris létesítményt képzett, megfelelő szakértelemmel rendelkező személyekkel üzemeltesse,
- a fejlesztő felelős az engedélyezésért,
- a működési szakaszban a jövedelmezőség biztosítása a fejlesztő kötelezettsége,
- a fejlesztőnek rendelkeznie kell a létesítmény leszerelési stratégiájával is.¹⁹³

Transfer

A „transfer” kifejezés az átruházásra vonatkozó kötelezettséget jelenti.

A BOO(T) modellben a fejlesztő a szerződésben meghatározott időtartamot követően átruházza a tulajdonosi jogokat a tagállamra (a fogadó kormányra, a kijelölt személyre vagy a nemzeti közműre). Ha a fejlesztő nem marad tulajdonosi/üzemeltetési szerepkörben az atomerőmű teljes élettartama alatt, akkor rendelkezni kell az atomerőműnek a fogadó ország részére történő átruházásáról is.¹⁹⁴

A szerződésben meghatározottak szerint, az átruházás jellemzően meghatározott díj ellenében történik. A fogadó ország kötelezettsége, hogy még az átruházást megelőzően rendelkezzen az atomerőmű működtetésére képes eszközökkel.¹⁹⁵

Kérdésbank

1. Ez az építési szerződés egy olyan fajtája, ahol a kivitelező felelős minden mérnöki, beszerzési és építési tevékenységért, és a kivitelező az, aki az elkészült projektet átadja a tulajdonosnak. Mi ez?

- EPC
- BOO(T) modell
- split package szerződés
- multi package szerződés

2. Sorolja fel, melyek az EPC vállalkozó fő feladatai!

192 IAEA, 2014. 16.

193 IAEA, 2014. 17.

194 IAEA, 2014. 17.

195 IAEA, 2014. 17.

3. A tulajdonos jellemzően felosztja a beszerzéshez kapcsolódó szerződéses szakaszokat és az egyes szakaszok esetében különböző szervezetekkel, entitásokkal működhet együtt. Mi ez?
  - EPC
  - BOO(T) modell
  - split package szerződés
  - multi package szerződés
4. Ezt a modellt alkalmazza például Franciaországban az Electricité de France S.A vagy az Amerikai Egyesült Államokban a Tennessee Valley Authority. Mi ez?
  - EPC
  - BOO(T) modell
  - split package szerződés
  - multi package modell
5. Ennek a modellnek az alkalmazásával a fogadó ország felhatalmaz egy entitást, hogy meghatározott ideig fejlesszen, finanszírozzon, építsen, tulajdonossá váljon és működtessen egy létesítményt; valamint, hogy rendelkezzen a bevételekkel és viselje a kockázatokat. Mi ez?
  - EPC
  - BOO(T) modell
  - split package szerződés
  - multi package modell

7. Az EU versenypolitikája

Az uniós versenyszabályok fő célja, hogy lehetővé tegyék az Unió belső piacának megfelelő működését, amely az uniós polgárok, vállalkozások és az egész társadalom jólétének egyik fő hajtóereje. Ezért az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) olyan szabályokat tartalmaz, amelyek a belső piaci verseny korlátozását és torzulását hivatottak megakadályozni azáltal, hogy tiltják a vállalkozások közötti versenyellenes megállapodásokat és az erőfölényben lévő vállalkozások piaci erőfölénnyel való visszaélését, amelyek hátrányosan érinthetik a tagállamok közötti kereskedelmet. Ezenfelül az Európai Bizottság ellenőrzi a közösségi léptékű összefonódásokat és felvásárlásokat, és amennyiben azok a verseny jelentős csökkenését eredményeznék, megakadályozhatók. Továbbá – néhány konkrét esettől eltekintve – tilos olyan állami támogatás nyújtása egyes vállalkozások javára vagy egyes áruk tekintetében, amely a verseny torzulását eredményezné. Bizonyos kivételektől eltekintve a versenyszabályok a közvállalkozásokra, a közszolgáltatásokra és az általános érdekű szolgáltatásokra is érvényesek.¹⁹⁶

Az uniós versenyszabályok alapvető célja a belső piac megfelelő működésének biztosítása. A hatékony verseny lehetővé teszi a vállalkozások számára, hogy egyenlő feltételek mellett versenyezzenek a tagállamokban, miközben ösztönzi őket, hogy folyamatosan törekedjenek arra, hogy a lehető legjobb termékeket a lehető legjobb áron kínálják a fogyasztók számára. Ez pedig serkenti az innovációt és a hosszú távú gazdasági növekedést. A versenypolitika tehát a szabad és dinamikus belső piac megvalósításának és az általános gazdasági jólét előmozdításának kulcsfontosságú eszköze. Az uniós versenypolitika a belső piacon működő nem uniós vállalkozásokra is vonatkozik.

A társadalmi, gazdasági, geopolitikai és technológiai változások folyamatosan új kihívások elé állítják az EU versenypolitikáját. Ezek az új fejlemények arra kényszerítik a politikai döntéshozókat, hogy megvizsgálják, a jelenlegi versenypolitikai eszköztár továbbra is hatékony eszközöket biztosít-e átfogó célkitűzése eléréséhez, vagy kiigazításra szorul. A 2019 decemberében hivatalba lépett új Európai Bizottság jelenleg készíti elő az EU trösztellenes, összefonódási és állami támogatási szabályainak átfogó felülvizsgálatát. Emellett a Covid19-világjárvány rendkívüli kihívások elé állította a vállalkozásokat, a fogyasztókat és a gazdaság egészét, és e kihívásokra adandó megfelelő válasz érdekében számos versenypolitikai intézkedésre volt szükség.¹⁹⁷

7.1. Versenyjog az Unión belül

Az uniós versenypolitika része (eltérően a hazai jelentéstartalomtól) a nemzeti versenyjogok által szabályozott magatartások mellett mindazon versenytorzító magatartásformák, amelyek elkövetésére maguk a tagállamok, illetve azok kormányai képesek. Az uniós versenyjog hatálya alá tartozik tehát a vállalkozások által elkövethető versenysértések mellett a tagállamok kormányai által gyakorolt versenysértő magatartásformák.

¹⁹⁶ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/82/versenypolitika>, 2021. 02. 02.

¹⁹⁷ Uo.

A versenyre vonatkozó uniós szabályokat az EGK Szerződés 85-94. cikke, illetve tanácsi és bizottsági rendeletek fogalmazzák meg, az irányelvi szintű szabályozás szinte teljesen hiányzik.

Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a csatlakozást követően a versenyjogi szabályok nagy része tekintetében az új tagállamnak nincs lehetősége az irányelvek esetében fennálló azon lehetőség, hogy a hazai jogalkotás specifikálhatja azokat a körülményeket, amelyek révén a nemzeti jogrendbe leginkább beépíthető a közösségi joganyag.

7.2. Versenypolitikai eszközök¹⁹⁸

Általánosságban elmondható, hogy az uniós versenypolitika eszköztára az antitrösztre, az összefonódások ellenőrzésére, az állami támogatásokra, valamint a közvállalkozásokra és -szolgáltatásokra vonatkozó szabályokat tartalmaz. Az antitröszttel kapcsolatos eszközök célja a versenyfeltételek helyreállítása, amennyiben a vállalatok nem megfelelő magatartása (pl. kartellek vagy erőfölénnyel való visszaélés) a verseny torzulásához vezet. A megelőzést célzó versenypolitikai eszközök az összefonódás-ellenőrzési és az állami támogatási szabályokat foglalják magukban. Az összefonódások ellenőrzésének célja, hogy megelőzze a verseny potenciális torzulását azáltal, hogy előzetesen megvizsgálja, hogy egy esetleges összefonódásnak vagy felvásárlásnak lehet-e versenyellenes hatása. Az állami támogatásokra vonatkozó szabályok célja az indokolatlan állami beavatkozás megakadályozása minden olyan esetben, amikor az adott vállalkozások vagy ágazatok preferenciális kezelése torzízza vagy torzíthatja a versenyt és hátrányosan érinti a tagállamok közötti kereskedelmet. Az általános gazdasági érdekű szolgáltatások különös jelentőséggel bírnak a polgárok számára, és az állami támogatásokkal összefüggésben egyedi szabályok vonatkoznak rájuk a társadalmi és területi kohézió, a magas minőségi színvonal, a biztonság és megfizethetőség, valamint az egyenlő bánásmód előmozdítása érdekében.

7.2.1. A VERSENYKORLÁTOZÓ MEGÁLLAPODÁSOK TELJES TILALMA (AZ EUMSZ 101. CIKKE)

Ha a vállalkozások nem versenyeznének egymással, hanem megállapodnának egymással a verseny csökkentésében, az torzítaná az egyenlő versenyfeltételeket, és kárt okozna a fogyasztóknak és más vállalkozásoknak. Ezért tilos ((1) bekezdés) és semmis ((2) bekezdés) minden olyan, vállalkozások közötti megállapodás, amely a verseny korlátozását okozza vagy okozhatja, és hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre. Ide tartoznak például a kifejezett megállapodások (például kartellek) és az árak rögzítésére vagy a termelés korlátozására, illetve a piac vállalkozások közötti felosztására irányuló összehangolt magatartások (más néven területvédelmi záradékok). Az ilyen típusú megállapodások minden esetben a versenyt korlátozóknak és ennélfogva kivétel nélkül tiltottak minősülnek.

Másrészről egyéb típusú megállapodások mentességet kaphatnak, amennyiben hozzájárulnak az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához. A vállalkozások közötti költség- vagy kockázatmegosztásról vagy az innovációnak a kutatási és fejlesztési együttműködés révén történő felgyorsításáról

¹⁹⁸ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/82/versenypolitika>, 2021. 02. 02.

szóló megállapodások például jelentős gazdasági előnyökkel járhatnak. A mentesség megítélésének feltételei, hogy e megállapodások lehetővé tegyék a fogyasztók méltányos részvételét a fenti előnyökből, ne jelentsenek szükségtelen korlátozásokat, illetve ne szüntessék meg a versenyt a kérdéses áruk jelentős része tekintetében ((3) bekezdés). Az ilyen mentességeket – az eseti alapon történő elbírálás helyett – a leggyakrabban a csoportmentességi rendeletek szabályozzák.

Bizonyos megállapodások nem tekinthetők jogsértőnek, amennyiben csekély jelentőségűek, és nem gyakorolnak érzékelhető hatást a piacra (*de minimis* elv), még akkor sem, ha nem teljesítik az EUMSZ 101. cikkének (3) bekezdése szerinti mentesség feltételeit (úgynevezett „csekély jelentőségű megállapodások”). Az ilyen megállapodásokat gyakran tekintik célszerűnek a kis- és középvállalkozások közötti együttműködés szempontjából. Azok a megállapodások azonban, amelyek „célja” a verseny korlátozása, nem tekinthetők csekély jelentőségűnek.

A Covid19-világjárvány kitörését követően a Bizottság 2020 áprilisában ideiglenes keret-re vonatkozó közleményt fogadott el, amely trösztelles iránymutatást nyújt az együttműködő vállalatok számára, hogy növeljék a termelést és optimalizálják a kínálatot, különösen a válságra adott válaszként sürgősen szükséges kórházi gyógyszerek kínálatát.

7.2.2. ERŐFÖLÉNNYEL VALÓ VISSZAÉLÉS TILALMA (AZ EUMSZ 102. CIKKE)

Ha egy adott piacon erőpozícióval („erőfölény”) rendelkező vállalat visszaélne ezzel a pozícióval (például azáltal, hogy túlzottan magas árakat szab ki a fogyasztók számára), az a fogyasztóknak és a versenytársaknak egyaránt kárt okozna. Ezért az uniós versenyjog tiltja az ilyen magatartást. Az erőfölénnyel való visszaélések egyik legismertebb esete a Microsoft-ügyben hozott, 2004. évi határozattal zárult. A Bizottság megállapította, hogy a Microsoft visszaélt a személyi számítógépek operációs rendszerei terén meglévő erőfölényével azáltal, hogy versenytársaitól visszatartotta a interoperabilitásra vonatkozó alapvető fontosságú információkat, azaz a versenytárs operációs rendszerek szolgáltatói nem tudtak hatékonyan versenybe szállni.

Az erőfölény olyan pozíciót jelent, amelyben a vállalkozás gazdasági ereje lehetővé teszi számára a hatékony verseny fenntartásának megakadályozását az érintett piacon annak révén, hogy általa a vállalkozás érzékelhető mértékben függetlenedni tud a versenytársaitól, a vásárlóitól, és végső soron a fogyasztóktól. Az erőfölényt a belső piac egészére vagy jelentős részére vonatkozóan értékelik. Az érintett piacok mérete a termék jellemzőitől, a helyettesítő termékek meglététől, valamint a fogyasztók magatartásától és helyettesítőkre történő áttérésre való hajlandóságtól függ. A Bizottság jelenleg készíti elő az érintett piac fogalmának meghatározására vonatkozó megközelítésének átfogó felülvizsgálatát.

Az erőfölény önmagában nem minősül az uniós versenyjog megsértésének, és az ilyen pozíciót betöltők bármely más vállalathoz hasonlóan érdemeken alapuló versenyt folytathatnak. Az erőfölény azonban különleges felelősséget ró a vállalkozásra annak biztosítására, hogy magatartása ne torzítsa a versenyt. Ez azt jelenti, hogy ha egy erőfölénnyel nem rendelkező vállalkozás tanúsítaná ugyanazt a magatartást, az nem feltétlenül lenne jogellenes. Az erőfölénnyel való visszaélésnek minősülő magatartás példái közé tartozik az árak költségszint

alatti meghatározása (kiszorító árazás), a túlzó árazás, az árukapcsolás és a csomagban történő értékesítés, valamint a bizonyos partnerekkel való üzletkötés megtagadása. Az EUMSZ 102. cikke nem kimerítő jelleggel példákat határoz meg a visszaélésszerű magatartásokra.

7.2.3. ÖSSZEFONÓDÁS-ELLENŐRZÉSI ELJÁRÁS

Az összefonódások vagy felvásárlások előnyösek lehetnek a vállalatok és a gazdaság egésze számára, mivel hatékonyságot, szinergiákat és méretgazdaságosságot eredményezhetnek. Ha azonban a piaci erő vagy a piaci koncentráció növekedését eredményezik, akkor a versenyt is gyengíthetik. Ezért bizonyos összefonódásokat és felvásárlásokat felül kell vizsgálni, és azokat csak az engedély megadása után lehet véghez vinni.

A 139/2004/EK rendelet szerint azt az összefonódást, amely – különösen erőfölény létrehozása vagy megerősítése következményeként – a közös piacon vagy annak egy jelentős részén a hatékony versenyt jelentősen akadályozná, a közös piaccal összeegyeztethetetlennek kell nyilvánítani (2. cikk, (3) bekezdés). A Bizottságot értesíteni kell a tervezett összefonódásokról, amennyiben a létrejövő társaság meghaladna bizonyos küszöbértékeket (úgynevezett „közösségi léptékű összefonódások”). E küszöbértékek alatt a nemzeti versenyhatóságok felülvizsgálhatják az összefonódásokat. Az összefonódás-ellenőrzési szabályok az EU-n kívüli székhelyű vállalatokra is vonatkoznak, amennyiben azok a belső piacon tevékenykednek.

A felülvizsgálati eljárást a másik vállalatnál történő irányításszerzés indítja el (3. cikk, (1) bekezdés). Az összefonódás versenyre gyakorolt várható hatásának értékelését követően a Bizottság jóváhagyhatja vagy elutasíthatja, vagy bizonyos feltételek és kötelezettségek mellett hagyhatja jóvá az összefonódást (8. cikk). Kapcsolt vállalkozások módszeres, utólagos ellenőrzésére és szétválasztására nem kerül sor.

A Bizottság 2014-ben az uniós összefonódás-ellenőrzési szabályok esetleges módosításaira vonatkozó konzultációt folytatott, amelynek célja az uniós és nemzeti szintű szabályozás közti nagyobb összhang elérése volt. E folyamat eredménye még várat magára.

7.2.4. AZ ÁLLAMI TÁMOGATÁSOKRA VONATKOZÓ TILALOM (EUMSZ 107. CIKKE)

Az EUMSZ az állami támogatás általános tilalmáról is rendelkezik ((1) bekezdés) annak érdekében, hogy megelőzze a verseny torzulását a belső piacon, amely abból fakadhat, hogy bizonyos vállalatoknak szelektív előnyöket nyújtanak. A tagállamok által nyújtott valamennyi közvetlen támogatás (pl. vissza nem térítendő támogatások, kedvező feltételekkel nyújtott kölcsönök, adó- és vámmentességek, hitelgaranciák) tiltott, csakúgy, mint bármilyen egyéb, adott vállalkozásoknak vagy ágazatoknak preferenciális elbánás formájában biztosított előny, amely torzíthatja vagy torzíthatja a versenyt és hátrányosan érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.

Az EUMSZ lehetőséget biztosít bizonyos mentességek megadására ezen általános tilalom alól, amennyiben azok konkrét, átfogó szakpolitikai célkitűzésekkel ((2) és (3) bekezdés) indokolhatók, például súlyos gazdasági zavarok kezelése vagy közös európai érdeket szolgáló okok miatt. A közelmúlt egyik példája a gazdaság támogatására irányuló állami támogatási intézkedések Bizottság által létrehozott ideiglenes keretrendszere, amely a világválság okozta súlyos gazdasági zavarokra válaszul született. A múltban hasonló intézkedések történtek

a globális pénzügyi válság összefüggésében az egyes pénzügyi intézmények csődje következtében az egész pénzügyi rendszerre gyakorolt jelentős mértékű kedvezőtlen továbbgyűrűző hatások megakadályozása érdekében.

A tagállamoknak értesíteniük kell a Bizottságot minden tervezett állami támogatásról, kivéve, ha az általános csoportmentesség (a 800/2008/EK rendeletben meghatározottak szerint) vagy a de minimis elv alkalmazandó. Az állami támogatási intézkedés csak akkor hajtható végre, ha azt a Bizottság jóváhagyta. A Bizottság hatáskörrel rendelkezik az összegegyeztetetlen állami támogatások visszafizettetésére is. Számos határozatában a Bizottság bizonyos vállalkozások kedvezményes adózását egyes tagállamokban jogszerűtlen támogatásnak minősítette, amelyet vissza kell fizetni. Így például a Bizottság 2016-ban úgy határozott, hogy Írországnak 13 milliárd EUR összegű adót utólagosan behajtania az Apple-től. A határozatot az Apple és Írország egyaránt megtámadta, és jelenleg folyamatban van az ezzel kapcsolatos bírósági eljárás.

7.2.5. ÁLTALÁNOS GAZDASÁGI ÉRDEKŰ KÖZSZOLGÁLTATÁSOK

Egyes tagállamokban bizonyos alapvető szolgáltatásokat (pl. villamosenergia-, postai és vasúti közlekedés) továbbra is közzállalkozások vagy hatóságok által ellenőrzött vállalkozások nyújtanak. Az ilyen szolgáltatások általános gazdasági érdekű szolgáltatásoknak minősülnek, és az állami támogatások uniós keretrendszerében egyedi szabályok vonatkoznak rájuk. Az általános gazdasági érdekű szolgáltatások olyan gazdasági tevékenységek, amelyek különösen fontosak a polgárok számára, és amelyeket a piaci erők önmagukban nem biztosítanak, vagy legalábbis nem mindenki számára megkülönböztetés nélkül elérhető, megfizethető szolgáltatás formájában. Az EUMSZ hangsúlyozza e szolgáltatások jelentőségét, azok sokszínűségét és a nemzeti, regionális és helyi hatóságok széles mérlegelési jogkörét, valamint az egyetemes hozzáférést. Az Alapjogi Charta is elismeri az uniós polgárok általános gazdasági érdekű szolgáltatásokhoz való hozzáférési jogát az Unió társadalmi és területi kohéziójának előmozdítása érdekében.

7.3. Végrehajtás

Az uniós versenyszabályok szigorú és hatékony érvényesítése elengedhetetlen a versenypolitikai célkitűzések megvalósításának biztosításához. E szabályok helyes alkalmazásának biztosításáért elsősorban a Bizottság felelős, amely széles körű felügyeleti és végrehajtási hatáskörrel rendelkezik.

Ezenfelül 2004. május 1. óta az antitröszt szabályokkal összefüggésben (EUMSZ 101. cikk és EUMSZ 102. cikk) a tagállamok versenyhatóságai bizonyos versenyjogi végrehajtási feladatokat látnak el. Az 1/2003/EK tanácsi rendelet lehetővé tette, hogy a nemzeti versenyjogi hatóságok és bíróságok megerősített végrehajtó szereppel rendelkezzenek, amelyet az (EU) 2019/1 irányelv tovább erősített. Egy ilyen decentralizált jogérvényesítési környezetben kulcsfontosságú a versenyjog végrehajtásáért felelős nemzeti és európai hatóságok közötti hatékony koordináció. Ezért a nemzeti versenyhatóságokból és a Bizottságból álló Európai Versenyhatóságok Hálózata (ECN) a versenyszabályok végrehajtása terén folytatott koordináció javítását célzó információcsere platformjaként szolgál.

Az antitröszt területén a kártérítési keresetekről szóló irányelvet 2014-ben fogadták el a tiltott megállapodásokkal (kartellek és erőfölénnyel való visszaélés) szembeni elrettentő hatás megerősítése és a fogyasztók jobb védelme érdekében. Az irányelv megkönnyíti a versenyjogi jogsértéssel a polgároknak vagy más vállalkozásoknak okozott károk megtérítésére irányuló eljárást.¹⁹⁹

7.4. A magyar szabályozás, a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (Tptv.)

A versenyjog nemzeti szabályozásának jellemzője az egységes versenytörvény, és független közigazgatási csúcsszerv (GVH). A magyar versenytörvény egységes, kódexszerű szabályozást ad: egyaránt tartalmazza az anyagi (versenysértő magatartások) és alaki (versenyhatósági fórumrendszer és eljárási szabályai) versenyjogot.²⁰⁰

A versenytörvény hatálya kiterjed a vállalkozások Magyarország területén tanúsított piaci magatartására, valamint az antitröszt jogban a vállalkozás külföldön tanúsított piaci magatartására is, ha annak hatása Magyarország területén érvényesülhet (hatásvél).²⁰¹

A versenytörvény személyi hatályának kérdése arra a kérdésre ad választ, hogy a törvény rendelkezéseit kikre, mely személyekre lehet alkalmazni. A hatályos versenytörvényünk alanyi hatálya kiterjed a természetes és a jogi személynek, valamint a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepének Magyarország területén tanúsított piaci magatartására, kivéve, ha törvény eltérően rendelkezik. A törvény hatálya alá tartozik továbbá a vállalkozás külföldön tanúsított piaci magatartása is, ha annak hatása Magyarország területén érvényesülhet.²⁰²

A szabályozás alanya tehát nem csak gazdasági társaság, hanem magánszemély is lehet, amennyiben a törvény hatálya alá tartozó magatartást fejt ki.

A vállalkozás fogalma, függetlenül annak jogi helyzetétől, és profitorientáltságától, kiterjed magában foglal minden olyan piaci szereplőt, aki piaci magatartást tanúsít.

Versenyjogi értelemben így az tekinthető vállalkozásnak, aki üzletszerű tevékenységet nyereség és vagyonszerzés céljából végez.

A Tptv. tárgyi hatálya alá az az üzletszerű tevékenység tartozik, amely alatt nyereség, illetve vagyonszerzésre irányuló termelő és szolgáltató tevékenység értendő. Egy sérelmezett magatartás vizsgálatakor állást kell foglalni abban a kérdésben, hogy az piaci magatartásnak, versenycelegménynek tekinthető-e. A versenyjogban a vállalkozás versenycelegménye minden olyan magatartása, amelyet piacra lépése, piaci szereplésekor gazdasági céljai elérése érdekében fejt ki.

Az ún. territorialitás elve értelmében egy jogszabályt az ország területén elkövetett magatartásokra, míg az ún. extraterritorialitás elve alapján a jogszabályt a külföldön megvalósult, de a jogszabályt alkalmazó állam területére kiható magatartásokra is alkalmazni kell.²⁰³

199 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/82/versenypolitika>, 2021. 02. 02.

200 Pázmándi Kinga: A magyar versenyjog Európában. In: Pázmándi Kinga (szerk.): Magyar Versenyjog, HVG Orac, Budapest, 2012., 13 – 36., 27. o.

201 Pázmándi i.m. 27. o.

202 Tptv. 1.§ (1) bek.

203 Pázmándi i.m. 45. o.

A törvényt a Magyarország területén tanúsított piaci magatartására kell alkalmazni, illetve a vállalkozás külföldön tanúsított piaci magatartása is, ha annak hatása Magyarország területén érvényesülhet.

A tisztességtelen verseny elleni jog szabályozási rendszere Európában kétféle modell szerint lehet generálklauzulát alkalmazó, vagy francia modell.

A generálklauzulát alkalmazó modellek jellemzője, hogy a tisztességtelen verseny elleni anyagi joganyag átfogó, egységes versenytörvényben jelenik meg, melyekhez különböző szintű, részkérdéseket szabályozó jogszabályok csatlakoznak.

Hatályos magyar versenytörvényünk nem általános, hanem fejezeti generálklauzulákat alkalmaz.

A francia modellben a bírói gyakorlatban kialakuló joganyag nem épül kizárólagosan sem átfogó versenytörvényre, sem generálklauzulára. Átfogó, egységes versenytörvény, vagy generálklauzula helyett a Code Civil deliktualis felelősségi szakasza az alapja, egy „kvázi általános tilalom”, amely a versenysértések megítélésének alapja.²⁰⁴

Versenytörvényünk generálklauzula szerint tilos gazdasági tevékenységet tisztességtelenül - különösen a megrendelők, vevők, igénybevevők és felhasználók (a továbbiakban együtt: üzletfelek), illetve a versenytársak törvényes érdekeit sértő vagy veszélyeztető módon vagy az üzleti tisztesség követelményeibe ütközően - folytatni.²⁰⁵

Három együttes feltétel kell tehát a versenytörvénybe ütközés megállapításához:

- tisztességtelenség,
- gazdasági tevékenység,
- tevékenység folytatása.

A Legfelsőbb Bíróság több ítéletében hangsúlyozta, hogy a gazdasági tevékenység tisztességtelen voltának megítélésében a gazdasági életben kialakult szokások, elvárások irányadók.²⁰⁶

Kérdésbank

1. Mutassa be röviden az EU versenypolitikájának jellemzőit!
2. Sorolja fel a uniós versenypolitika eszközeit!
3. Jellemezze a magyar versenyjogi szabályozást!
4. Határozza meg a Tpv. generálklauzuláját!

204 Uo. 13-14. o.

205 Tpv. 2.§

206 Pázmándi i.m. 64. o.; KF.II.27.924/1995/6.

8. Az üzleti egyensúlyt befolyásoló szerződéses rendelkezések – az állami támogatások mint a belső piac működését befolyásoló intézkedések

Az üzleti egyensúlyt befolyásoló szerződéses rendelkezések körében kiemelt figyelmet kell szentelni a versenykorlátozó megállapodásoknak.

Ugyanakkor, a piac működését nemcsak a vállalkozások versenykorlátozó magatartásai, hanem az állami támogatások is befolyásolják azáltal, hogy egyes vállalatokat előnyben részesítenek, amivel komoly károkat okozhatnak a saját vagy más tagállambeli versenytársaiknak.²⁰⁷ Tiltott állam támogatások esetében nem a piaci szereplők magatartása befolyásolja a piac működését, hanem a tagállamok intézkedései.²⁰⁸

Az egyes állami támogatások az Európai Unió versenyjogának részét képezik. A tiltott állami támogatások szabályozásának célja a belső piac torzítástól mentes működését biztosítsa.²⁰⁹

Az állami támogatások uniós szabályozásának elsődleges jogforrását az EUMSZ. 107-109. cikkei jelentik – ezek a szűk értelemben vett állami támogatási előírásokkal foglalkoznak. Az anyagi jogi rendelkezések a 107. cikkben, az eljárásjogi rendelkezések a 108-109. cikkeiben találhatók.²¹⁰

A tagállamok által nyújtott valamennyi közvetlen támogatás (pl. vissza nem térítendő támogatások, kedvező feltételekkel nyújtott kölcsönök, adó- és vámmentességek, hitelgaranciák) tilos, éppen úgy, ahogyan bármilyen egyéb, a vállalkozásoknak vagy ágazatoknak preferenciális elbánás formájában biztosított előny, amely torzítja vagy torzíthatja a versenyt és hátrányosan érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.²¹¹

Az EUMSZ 107. cikke lehetőséget biztosít bizonyos mentességek megadására ezen általános tilalom alól, amennyiben azok a 107. cikk (2) és (3) bekezdésében foglalt konkrét, átfogó szakpolitikai célkitűzésekkel indokolhatók.²¹²

A tagállamoknak értesíteniük kell a Bizottságot minden tervezett állami támogatásról, kivéve, ha az általános csoportmentesség (a 800/2008/EK rendeletben meghatározottak szerint) vagy a *de minimis* elv alkalmazandó. Az állami támogatási intézkedés csak akkor hajtható végre, ha azt a Bizottság jóváhagyta. A Bizottság hatáskörrel rendelkezik az összeegyeztethetetlen állami támogatások visszafizettetésére is.²¹³

Az EUMSZ. 107. cikk (1) bekezdése alapján azon intézkedések minősülnek állami támogatásnak, amelyek

- kedvezményezettjei vállalkozásnak minősülnek;
- gazdasági előnyt nyújtanak a kedvezményezettnek;

207 Remetei Filep Zsuzsanna: Az állami támogatások szabályozása az Európai Unióban és Magyarországon. In: Boytha Györgyné – Tóth Tihamér (szerk.): Versenyjog. PPKE JÁK, Budapest, 2010. 312.

208 Staviczky Péter: Az állami támogatások jogi hátterének és történeti fejlődésének áttekintése. In: Nyikos Györgyi (szerk.): Állami támogatások. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 20.

209 Staviczky, 2018. 20.

210 Nyikos Györgyi: Az állami támogatási jog általános felépítése. In: Nyikos Györgyi (szerk.): Állami támogatások. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 24.

211 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/82/versenypolitika> (2021. 04. 22.)

212 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/82/versenypolitika> (2021. 04. 22.)

213 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/82/versenypolitika> (2021. 04. 22.)

- állami forrásból, az államnak betudhatóan finanszírozottak;
- szelektívek;
- érint(het)ik a tagállamok közötti versenyt; valamint
- torzít(hat)ják a tagállamok közötti versenyt.²¹⁴

8.1. A tiltott állami támogatások fogalmi elemei

8.1.1. A VÁLLALKOZÁS

A vállalkozás fogalmát az EUMSZ nem definiálja, így kiindulópontot a joggyakorlat jelent ebben az esetben.

A joggyakorlat szerint vállalkozásnak minősül a gazdasági tevékenységet végző jogalany. Gazdasági tevékenység alatt minden olyan tevékenységet kell érteni, amelynek keretében árukat és szolgáltatásokat kínálnak, bármely piacon. A joggyakorlat szerint versenyjogi értelemben használt vállalkozás fogalom független a jogi formától.²¹⁵

8.1.2. GAZDASÁGI ELŐNY

Az államnak gazdasági, pénzben kifejezhető előnyt kell biztosítania.²¹⁶

Boytha aláhúzza: „Az EUMSZ 107. cikke bármely formában nyújtott támogatásokra vonatkozik, így bármilyen anyagi jellegű előny ide sorolható, amelyet egyéb körülmények között nem élvezett volna a kedvezményezett. Ezek a kedvezmények nem csak vissza nem térítendő támogatások, garanciák lehetnek, hanem a meg nem fizetendő adók, késleltetve befizetendő szociális terhek, vagy ezek elengedése, kedvezményes kamatú kölcsönök, hitelek, stb.”²¹⁷

8.1.3. ÁLLAMI FORRÁS

Az állami forrás magában foglalja a központi költségvetés, a regionális és a helyi önkormányzatok által nyújtott, továbbá az állami vállalatok révén nyújtott támogatásokat is.²¹⁸

A támogatásnak hatással kell lennie továbbá a költségvetésre, vagyis kifizetést vagy állami bevételkiesést kell jelentenie.²¹⁹

A Steenkolenmijnen-ítéletben a Bíróság kimondta, hogy a támogatás fogalma szélesesen értelmezendő. Az állami intézkedéseket hatásukat tekintve kell értékelni, formájuktól, illetve céljuktól függetlenül. Mindez azt is jelenti, hogy bármilyen intézkedés, amelyik negatív hatással jár vagy járhat az állami költségvetésre (adókedvezmény, állami garancia), állami források felhasználásával jár.²²⁰

8.1.4. SZELEKTIVITÁS

Az állami támogatásokról akkor beszélhetünk, ha azokat a vállalkozásoknak vagy vállalkozások bizonyos csoportjainak nyújtják, vagy azok bizonyos ágazatokat részesítenek előnyben.

214 Gyürkés Anita: Az állami támogatás fogalma. In: Nyikos Györgyi (szerk.): Állami támogatások. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 35.

215 Gyürkés Anita: Az állami támogatás fogalma. In: Nyikos Györgyi (szerk.): Állami támogatások. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 37.

216 Staviczky Péter: Előny. In: Nyikos Györgyi (szerk.): Állami támogatások. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 67.

217 Remetei, 2010. 318.

218 Remetei, 2010. 314.

219 Remetei, 2010. 314.

220 Staviczky Péter: Állami forrás. In: Nyikos Györgyi (szerk.): Állami támogatások. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 48.

Amennyiben egy támogatási intézkedés címzettje egy konkrét vállalkozás, az intézkedés feltételezhetően szelektív. Ezzel ellentétben, ha egy intézkedés egy tagállam valamennyi vállalkozását érinti, vagyis általános intézkedésről van szó, nem beszélhetünk szelektivitásról.²²¹

8.1.5. A TAGÁLLAMOK KÖZÖTTI KERESKEDELEMRE GYAKOROLT HATÁS

Az EUMSZ nem tartalmaz definíciót ebben a tekintetben sem. A joggyakorlat alapján „a kereskedelemre gyakorolt hatás még relatív csekély összegű támogatások esetén is fennállhat.” Ez azt jelenti, hogy valamennyi támogatás esetében feltételezett a kereskedelemre gyakorolt hatás, kivéve, ha az intézkedés csekély összegű, ún. de minimis támogatásnak minősül, vagy csak nemzeti szinten érvényesül, vagy a tranzakció teljes egészében az EU területén kívül zajlik.²²²

8.1.6. A VERSENY ÉRINTETTSÉGE, A VERSENY TORZÍTÁSA

Egy tagállami intézkedés abban az esetben minősül az EUMSZ. 107. cikk (1) bekezdése szerint tiltott állami támogatásnak, amennyiben az torzítja, vagy legalábbis torzíthatja a versenyt. A Bizottság álláspontja szerint egy intézkedés akkor rendelkezik versenytorzító potenciállal, ha feltehetően javítja, vagy legalább megerősíti a kedvezményezett más versenytárs vállalkozásokkal szembeni versenypozícióját.²²³

A Bizottság által lefolytatott vizsgálat mindig a releváns piac meghatározásával kezdődik.²²⁴

A vizsgálat során a mérlegelési teszt alkalmazására kerül sor, amely a következő kérdéseket tartalmazza:²²⁵

1. A támogatási intézkedés célja pontosan meghatározott közös érdekű célkitűzés-e?
2. Megfelelő-e a támogatás kialakítása a pontosan meghatározott, közös érdekű cél eléréséhez, a javasolt támogatás piaci hiányosság orvoslását, vagy egyéb célkitűzést szolgál-e?
3. Az adott szakpolitikai célkitűzés megvalósításához megfelelő eszköz-e támogatás?
  - a. Ösztönző hatású-e, azaz megváltoztatja-e a támogatás kedvezményezettjének magatartását?
  - b. A kezelni kívánt problémához képest arányos-e a támogatási intézkedés, azaz ugyanaz a magatartásváltozás elérhető-e kevesebb támogatással?
4. Korlátozott-e a verseny torzulása és a kereskedelemre gyakorolt hatás, és így az összehatás pozitív-e?

8.2. Kivételek az EUMSZ 107. cikkének tilalma alól

Bármely állami támogatás tilos, amennyiben nem felel meg a 107. cikk (2) és (3) bekezdésében meghatározott kivételek egyikének.

Az EUMSZ 107. cikk (2) bekezdése meghatározza azokat a támogatási célokat, amelyek automatikusan összeegyeztethetőek a belső piaccal.

221 Gyürkés Anita: Szelektivitás. In: Nyikos Györgyi (szerk.): Állami támogatások. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 61.

222 Remetei, 2010. 323.

223 Gyürkés Anita: A verseny érintettségé. In: Nyikos Györgyi (szerk.): Állami támogatások. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 79.

224 Remetei, 2010. 325.

225 Remetei, 2010. 326.

A (3) bekezdés pedig felhatalmazza az Európai bizottságot, hogy bizonyos támogatásokat meghatározott feltételek teljesülése esetén a belső piaccal összeegyeztethetőnek minősítsen. A (3) bekezdésben meghatározott célokra nyújtott támogatások nem automatikusan, hanem a bizottság diszkrecionális jogköre körében, a bizottság előzetes vizsgálatát követően, kizárólag annak jóváhagyása után nyújthatóak.²²⁶

A 107. cikk (3) bekezdés e) pontja alapján a Bizottság javaslatára a Tanács bizonyos támogatásokat szintén összeegyeztethetőnek minősíthet.²²⁷

Az EUMSZ 108. cikk (és a Tanács (EU) 2015/1589 rendelete) alapján a tagállamoknak valamennyi támogatási tervezetet, annak hatályba léptetése előtt, a Bizottság részére előzetesen be kell jelenteni jóváhagyás céljából és azt a Bizottság pozitív határozatáig azt nem lehet végrehajtani.²²⁸ Ha a tagállam nem ért egyet a Bizottság határozatával, az európai bíróságok előtt támadhatja meg a bizottság határozatát.²²⁹

8.2.1. AZ ÁLLAMI TÁMOGATÁSI INTÉZKEDÉSEK ÉRTÉKELÉSEKOR FIGYELEMBE VETT TÉNYEZŐK, A TELJESÍTENDŐ FELTÉTELEK

Ha egy támogatás ugyan a 107. cikk (3) bekezdésének hatálya alá tartozik, ugyanakkor az indokolatlan előnyt biztosít bizonyos vállalkozás/ok részére, az intézkedést a bizottság nem fogja engedélyezni.²³⁰

A Bizottság vizsgálatának első lépése az intézkedés szükségességének, vagyis annak a megállapítása, hogy a támogatás előmozdítja-e az EUMSZ 107. cikk (3) bekezdésében meghatározottakat. Ha a támogatási intézkedéssel megcélzott vállalkozások állami beavatkozás nélkül is végeznék a támogatni kívánt tevékenységet, a bizottság jóváhagyása, pozitív határozata valószínűtlen.²³¹

A vizsgálat során a második kérdés az, hogy a támogatás arányos-e a megoldani kívánt problémával. Figyelemmel arra, hogy a legtöbb támogatás torzítja a versenyt, az arányosság ellenőrzésével lehet biztosítani a versenytorzítás és a támogatás által elérni kívánt cél közti egyensúlyt.²³²

8.3. A Bizottság eljárásának szabályai

Az EUMSZ 108. cikke értelmében a Bizottság kizárólagos hatáskörrel rendelkezik a támogatási intézkedések belső piaccal való összeegyeztethetőségének megállapítására.²³³

A Bizottság eljárása két fő részből áll: a bejelentés előzetes vizsgálatából és a formális/hivatalos vizsgálatból. Ezek az eljárási lépések eltérően alakulnak új és létező, valamint egyedi támogatás vagy támogatási program esetében.²³⁴

226 Remetei, 2010. 329.

227 Remetei, 2010. 327.

228 Remetei, 2010. 329.

229 Remetei, 2010. 329.

230 Remetei, 2010. 334.

231 Remetei, 2010. 335.

232 Remetei, 2010. 335.

233 Remetei, 2010. 341.

234 Remetei, 2010. 342.

8.3.1. ÚJ TÁMOGATÁS, LÉTEZŐ TÁMOGATÁS A 2015/1589 TANÁCSI RENDELET ALAPJÁN

Új támogatás: olyan támogatás, azaz támogatási program és egyedi támogatás, amely nem létező támogatás, beleértve a létező támogatások módosítását is.²³⁵

Létező támogatás: az a támogatás, amelyet már az EGK létrehozása előtt, illetve amelyet az adott tagállam csatlakozása előtt programként vagy egyedi támogatásként alkalmazott. Létező támogatásnak minősülnek az olyan támogatási programok és egyedi támogatások, amelyeket a Bizottság vagy a Tanács engedélyezett; továbbá az olyan támogatás, amelyet a 659/1999/EK rendelet 4. cikkének (6) bekezdése szerint vagy a 659/1999/EK rendelet hatálybalépése előtt, de ennek az eljárásnak megfelelően engedélyeztek; az olyan támogatás, amely létező támogatásnak tekintendő a rendelet 17. cikke szerint; illetve az olyan támogatás, amelyet létező támogatásnak kell tekinteni, mert megállapítható, hogy a hatálybalépése idején nem minősült támogatásnak, és ezt követően – a belső piac fejlődésének eredményeként és anélkül, hogy a tagállam módosította volna – vált támogatássá.²³⁶

Az érintett tagállam az új támogatás nyújtására vonatkozó tervezeteket kellő időben bejelenti a Bizottságnak. A Bizottság késedelem nélkül tájékoztatja az érintett tagállamot a bejelentés kézhezvételéről.²³⁷

A Bizottság megvizsgálja a bejelentést közvetlenül annak kézhezvétele után és határozatot hoz.²³⁸

Amennyiben az előzetes vizsgálatot követően a Bizottság úgy találja, hogy nem merült fel kétség a bejelentett intézkedés belső piaccal való összeegyeztethetőségét illetően, és amennyiben az az EUMSZ 107. cikke (1) bekezdésének hatálya alá tartozik, a Bizottság úgy határoz, hogy az intézkedés összeegyeztethető a belső piaccal (*kifogást nem tartalmazó határozat*).²³⁹

Amennyiben az előzetes vizsgálatot követően a Bizottság úgy találja, hogy kétség merült fel a bejelentett intézkedés belső piaccal való összeegyeztethetőségét illetően, az EUMSZ 108. cikkének (2) bekezdése szerinti eljárás kezdeményezéséről dönt (*hivatalos vizsgálati eljárást kezdeményező határozat*).²⁴⁰

A hivatalos vizsgálati eljárást kezdeményező határozat összefoglalja a vonatkozó ténybeli és jogi kérdéseket, tartalmazza a Bizottság előzetes értékelését a javasolt intézkedés támogatási jellegére vonatkozóan, és meghatározza a belső piaccal való összeegyeztethetőséggel kapcsolatban felmerült kétségeket. A határozat felszólítja az érintett tagállamot és az egyéb érdekelt feleket, hogy nyújtsák be észrevételeiket egy meghatározott, általában egy hónapot meg nem haladó határidőn belül. Kellően indokolt esetben a Bizottság meghosszabbíthatja az előírt határidőt. A Bizottság a beérkezett észrevételeket közli az érintett tagállammal. Amennyiben az érdekelt fél a lehetséges kár miatt úgy kívánja, személyét az érintett tagállam előtt nem fedik fel. Az érintett tagállam általában egy hónapot meg nem haladó előírt

235 2015/1589 Tanácsi Rendelet 1. cikk c) pont

236 2015/1589 Tanácsi Rendelet 1. cikk b) pont

237 2015/1589 Tanácsi Rendelet 2. cikk (1)

238 2015/1589 Tanácsi Rendelet 4. cikk (1)

239 2015/1589 Tanácsi Rendelet 4. cikk (3)

240 2015/1589 Tanácsi Rendelet 4. cikk (4)

határidőn belül válaszolhat a benyújtott észrevételekre. Kellően indokolt esetekben a Bizottság meghosszabbíthatja az előírt határidőt.²⁴¹

Amennyiben a Bizottság úgy találja, hogy az érintett tagállam által végrehajtott módosítást követően a bejelentett intézkedés nem minősül támogatásnak, megállapítását határozatban rögzíti.²⁴²

Amennyiben a Bizottság úgy találja, hogy adott esetben az érintett tagállam által végrehajtott módosítást követően a bejelentett intézkedés belső piaccal való összeegyeztethetőségére vonatkozó kételyek megszűntek, a Bizottság az intézkedést a belső piaccal összeegyeztethetőnek nyilvánítja (*megengedő határozat*). A határozat rendelkezik arról, hogy az EUMSZ-ben szereplő melyik kivétel kerül alkalmazásra.²⁴³

A Bizottság olyan feltételeket határozhat meg megengedő határozatában, amelyek teljesítése esetén egy támogatás a belső piaccal összeegyeztethetőnek minősül, és olyan kötelezettségeket állapíthat meg, amelyek biztosítják a határozat betartásának ellenőrzését (*feltételt megállapító határozat*).²⁴⁴

Amennyiben a Bizottság úgy találja, hogy a bejelentett támogatás nem egyeztethető össze a belső piaccal, úgy határoz, hogy a támogatást nem lehet bevezetni (*elutasító határozat*).²⁴⁵

A határozatok elfogadása előtt a Bizottság az érintett tagállamnak lehetőséget nyújt arra, hogy – szokásos esetben egy hónapot meg nem haladó határidőn belül – ismertesse véleményét a Bizottságnak benyújtott és az érintett tagállamnak is megküldött információkkal kapcsolatban.²⁴⁶

A Bizottság, miután lehetőséget biztosított az érintett tagállam számára észrevételeinek benyújtására, határozatát visszavonhatja, amennyiben a határozat az eljárás során szolgáltatott olyan helytelen információ alapján alapult, amely döntő fontosságú volt a határozat meghozatalában. A határozat visszavonása és egy új határozat meghozatala előtt a Bizottság megindítja a hivatalos vizsgálati eljárást.²⁴⁷

Amennyiben a tagállam nem tartja be a felfüggesztő vagy a visszatérítési rendelkezést, a Bizottság jogosult – a rendelkezésére álló információk alapján az ügy lényegére vonatkozó vizsgálat elvégzése mellett – az ügyet közvetlenül az Európai Unió Bírósága elé utalni, és annak megállapítását kérni, hogy a rendelkezések be nem tartása az EUMSZ megsértését jelenti.²⁴⁸

8.3.2. EGYEDI TÁMOGATÁS, TÁMOGATÁSI PROGRAM A 2015/1589 TANÁCSI RENDELET ALAPJÁN

Egyedi támogatás: olyan támogatás, amelyet nem egy támogatási program alapján ítélték oda, és azon támogatás, amely támogatási program alapján kötelező bejelentés alá tartozik.²⁴⁹

241 2015/1589 Tanácsi Rendelet 6 cikk

242 2015/1589 Tanácsi Rendelet 9. cikk (2)

243 2015/1589 Tanácsi Rendelet 9. cikk (3)

244 2015/1589 Tanácsi Rendelet 9. cikk (4)

245 2015/1589 Tanácsi Rendelet 9. cikk (5)

246 2015/1589 Tanácsi Rendelet 9. cikk (8)

247 2015/1589 Tanácsi Rendelet 11. cikk

248 2015/1589 Tanácsi Rendelet 14. cikk

249 2015/1589 Tanácsi Rendelet 1. cikk e)

Támogatási program: olyan jogi aktus, amely alapján – anélkül, hogy további végrehajtási intézkedésre volna szükség – egyedi támogatásokat lehet megítélni azon vállalkozások számára, amelyeket a jogi aktusban általános vagy elvont módon jelöltek meg, illetve olyan jogi aktus, amelynek alapján a meghatározott projekthez nem kapcsolódó támogatást egy vagy több vállalkozásnak lehet megítélni határozatlan időre és/vagy meghatározatlan összegben.²⁵⁰

A támogatási programok esetében magát a programot kell a bizottság részére bejelenteni, a program alapján hozott támogatási döntéseket, az egyes támogatási szerződéseket már nem kell egyenként egyeztetni a bizottsággal. Az egyedi támogatások esetén azonban minden tervezetet be kell jelenteni.²⁵¹

8.3.3. NÉHÁNY PÉLDA ÁLLAMI TÁMOGATÁSRA

- vissza nem térítendő támogatás,
- tőkebefektetés,
- kamatkedvezmény,
- kamatmentes hitel,
- az állam felé fennálló tartozás elengedése,
- állami garanciavállalás,
- alacsonyabb adókulcs alkalmazása,
- adóalap csökkentés,
- a szociális hozzájárulás csökkentése,
- egy csoporton belül alkalmazott kedvezőbb transzferázásra vonatkozó megállapodások,
- kedvezményes föld-értékesítés,
- piaci ár alatti privatizáció.²⁵²

Kérdésbank

1. Az állami támogatások uniós szabályozásának elsődleges jogforrását:
  - az EUMSZ. 107–109. cikke jelentik
  - az EUMSZ. 103. cikke jelenti
  - a 800/2008/EK rendelet jelenti
  - 2015/1589 tanácsi rendelet jelenti
2. Az állami támogatás megítélése során, a központi költségvetés, a regionális és a helyi önkormányzatok által nyújtott, továbbá az állami vállalatok révén nyújtott támogatásokat is figyelembe kell venni. Igaz vagy hamis?
  - igaz
  - hamis
3. Egészítse ki az alábbi állítást!
Állami támogatásokról akkor beszélhetünk, ha azokat a _____
_____ vagy _____

250 2015/1589 Tanácsi Rendelet 1. cikk d)

251 Remetei, 2010. 343.

252 Gyürkés Anita: A vállalkozás fogalma. In: Nyikos Györgyi (szerk.): Állami támogatások. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 37.

_____ nyújtják, vagy azok bizonyos ágazatokat részesítenek előnyben. Amennyiben egy támogatási intézkedés egy _____ konkrét vállalkozás, az intézkedés feltételezhetően szelektív.

4. Olyan támogatás, amely nem létező támogatás, beleértve a létező támogatások módosítását is. Mi ez?

- új támogatás
- támogatási program
- egyedi támogatás
- létező támogatás

5. Sorolja fel, hogy a Bizottság milyen határozatokat hozhat az állami támogatásokkal kapcsolatban!

9. A jogviták rendezése

A nukleáris üzleti kapcsolatok esetében, csakúgy, mint az üzleti szféra más ügyletei esetében, a jogszabályok értelmezése és alkalmazása vita, jogi érdekellentét keletkezhet a felek között keletkező vita.

Az ilyen jogvita rendezése során fontos, hogy a jogvitában részes felek milyen eszközökkel rendezhetik érdekellentétüket.

Ennek egy megoldása lehet a bírósági úton kívüli rendezése úgy, hogy a Felek a megállapodásuk kapcsán felmerülő vagy abból származó, illetve annak végrehajtásával kapcsolatos vitáikat egymás közötti egyeztetések és tárgyalások útján rendezik. Ehhez a felek nézetkülönbségeket kijelölt szervezetek útján, önállóan oldhatják meg.

9.1. Alternatív vitarendezés

Az alternatív vitarendezés (AVR) a jogvitákat a hagyományos állami bíróságokon kívül igyekszik rendezni. Az AVR gyűjtőfogalom, amelynek célja a jogviták igazságszolgáltatási rendszerrel párhuzamosan működő, leggyakrabban egy pártatlan és a vitában álló felek által választott vagy általuk kölcsönösen elfogadott személy vagy testület igénybevételevel történő megoldása. Az AVR fontos eleme a vitás felek önkéntes részvétele és elköteleződése a vita megoldása mellett. Az AVR különbözik a hagyományos peres eljárásoktól legfőképpen abban, hogy a felek érdekeit és igényeit figyelembe véve igyekszik lezárni a vitákat. Mindez növeli a résztvevők bizalmát a vitarendezési folyamatban.²⁵³

9.1.1. AZ AVR ELŐNYEI

- Tehermentesítheti a bíróságokat.
- Csökkentheti a vitarendezés költségeit.
- Lerövidítheti az eljárások idejét.
- A vitás feleknek átláthatóbbá és befogadhatóbbá teszi a folyamatot.
- Az AVR eljárások kielégítőbb megoldásokkal végződhetnek.
- Az AVR kevésbé formális, mint a bírósági per.²⁵⁴

9.1.2. AZ AVR HÁTRÁNYAI

- A felek befolyásbeli különbsége hátrányos pozícióba hozhatja a rosszabb helyzetből induló felet.
- A gyengébb fél számára biztosított jogi védelem esetleges hiánya.
- A felek bizonyos jogainak nem megfelelő védelme, például a jogi tanácsadáshoz való jog vagy a fellebbezésjogának esetében.
- Használható kizárólag időhúzási taktikaként.²⁵⁵

253 Országgyűlés Hivatala (2019a): Alternatív vitarendezés, Infojegyzet 2019/52. 1. https://www.parlament.hu/documents/10181/1789217/Infojegyzet_2019_52_alternativ_vitarendezes.pdf/df08e1cc-12be-44b1-5a02-234166fa4357?t=1575367927529 (2021. 04. 22.)

254 Országgyűlés Hivatala, 2019. 1-2.

255 Országgyűlés Hivatala, 2019. 2.

9.1.3. A HAZAI AVR ALAPVETŐ TÍPUSAI

Önkéntes és informális egyezkedés: ez a forma teljesen a vitás felek irányítása alatt áll. Az AVR folyamatok legkönnyebben elérhető módjáról van szó, amely a viták rendezésének elsősorú megoldási formája.²⁵⁶

Mediáció: a mediáció vagy közvetítés során a feleket egy olyan közvetítő segíti, akinek személyében a vitába állók egyetértenek. A közvetítő feladata, hogy a felekhez alkalmazkodó vitakörnyezetet hozzon létre és tisztázza a jog- vagy érdekvita alapjait, természetét, segítse a felek közti konszenzus megszületését, feltárja a felek közös érdekeit, segítséget nyújtson az egyezés egyes lehetséges pontjainak meghatározásában.²⁵⁷

Választottbíráskodás: kereskedelmi jogviszonyokban felmerült jogvitáknak állami bírósági peres eljárás helyett a felek által választott eljárásban történő eldöntése, akár eseti, akár állandó választottbírói intézmény folytatja le az eljárást.²⁵⁸ A választottbíráskodás a hagyományos állami igazságszolgáltatáshoz legközelebb álló és a közvetítés mellett a leggyakoribb harmadik fél segítségét is igénybe vevő alternatív vitarendezési módszer. A választottbírók olyan magánbírók, amelyekhez a vitában álló felek önként fordulnak. Választottbíró lehet a vita megoldására létrejött eseti bíróság vagy állandóbíróság. A választottbírói út igénybevétele során a felek maguk választják ki az általuk szakmailag legjobban elismert bíróságot vagy bírót.²⁵⁹

A bírók a jogszabályok mellett az adott választottbírói szabályait, illetve az ügy egyéb, például üzleti szempontjait is figyelembe veszik.²⁶⁰

A közvetítés Magyarországon

A közvetítés a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény alapján lefolytatott olyan sajátos permegelőző vagy bírósági, illetve hatósági eljárás befejezését elősegítő, egyeztető, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy (a továbbiakban: közvetítő) bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása.²⁶¹

Az igazságügyért felelős miniszter a közvetítőkről és a közvetítőket foglalkoztató jogi személyekről vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaságokról közvetítői névjegyzéket vezet.²⁶²

A felek közös megegyezés alapján az általuk választott személy közvetítőként történő felkérését írásban, telefax útján vagy elektronikus levélben kezdeményezhetik. Ha csak az egyik fél kezdeményezi az eljárás lefolytatását, a közvetítő közreműködhet abban, hogy a többi fél a kezdeményezéshez csatlakozzon; e közreműködésért ellenérték nem állapítható

256 Országgyűlés Hivatala, 2019a. 2.

257 Országgyűlés Hivatala, 2019a. 2.

258 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 3. § 1.

259 Országgyűlés Hivatala, 2019a. 2-3.

260 Országgyűlés Hivatala, 2019a. 2-3.

261 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről, 2. §

262 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről, 4. §

meg. A felek – ha annak igénye felmerül – egyidejűleg több természetes személy vagy jogi személy felkérését is kezdeményezhetik.²⁶³

Ha a közvetítő elfogadta a felkérést, a felekhez intézett elfogadó nyilatkozatában meghívja a feleket az első közvetítói megbeszélésre és tájékoztatja őket a képviselőlet lehetőségéről. A közvetítő a közvetítói megbeszélést a névjegyzékben a közvetítói tevékenység folytatására megjelölt helyiségben vagy más, a felek számára elfogadható helyen tartja.²⁶⁴

Ha a felek bármelyike az első közvetítói megbeszélésen személyesen nem jelenik meg, a közvetítő a közvetítói eljárást nem indítja meg.²⁶⁵

A közvetítói eljárásban a közvetítő a feleket részletesen meghallgatja, biztosítja, hogy a felek egyenlő elbánásban részesüljenek. Ennek során a felek kifejtethetik álláspontjukat és a rendelkezésükre álló iratokat is bemutatathatják. Az első közvetítói megbeszélést követő egyes megbeszéléseken a feleknek személyesen is jelen kell lenniük (ha eltérően nem állapodnak meg). A felek megállapodásától függően a közvetítő a közvetítói eljárást a felek együttes jelenlétében vagy külön-külön tartott megbeszélések formájában egyaránt lefolytathatja. A közvetítő az egyik féltől kapott tájékoztatást közölheti a másik féllel annak érdekében, hogy a másik fél ennek figyelembevételével álláspontját kialakíthassa, előadhassa, kivéve, ha a tájékoztatást adó fél nyilatkozata szerint a tájékoztatás nem hozható a másik fél tudomására.²⁶⁶ A közvetítói eljárás befejeződik:

- a megállapodás aláírásának napjával,
- azon a napon, amelyen az egyik fél közli a másik féllel és a közvetítővel, hogy a közvetítói eljárást befejezettnek tekinti,
- azon a napon, amelyen a felek egybehangzóan kijelentik a közvetítő előtt, hogy kérik a közvetítói eljárás befejezését, vagy
- a felek eltérő megállapodása hiányában a nyilatkozat aláírásának napjától számított négy hónap elteltével.²⁶⁷

A közvetítő a felek együttes jelenlétében megkötött megállapodást a közvetítói eljárás lefolytatására választott nyelven írásba foglalja és a megállapodást tartalmazó okiratot a feleknek átadja. A megállapodást a közvetítő és az együttesen, személyesen jelen lévő felek aláírásukkal látják el.²⁶⁸

A közvetítói eljárásban létrejött megállapodás nem érinti a feleknek azt a jogát, hogy a vitás ügyben igényüket bírósági vagy választottbírói eljárás keretében érvényesítsék.²⁶⁹

263 2002. évi LV. törvény a közvetítói tevékenységről, 23. §

264 2002. évi LV. törvény a közvetítói tevékenységről, 28. §

265 2002. évi LV. törvény a közvetítói tevékenységről, 29. §

266 2002. évi LV. törvény a közvetítói tevékenységről, 32. §

267 2002. évi LV. törvény a közvetítói tevékenységről, 35. § (1) bek.

268 2002. évi LV. törvény a közvetítói tevékenységről, 35. § (2) bek.

269 2002. évi LV. törvény a közvetítói tevékenységről, 36. §

Hazánkban a választottbíráóságok hatásköre gazdasági, kereskedelmi és bizonyos polgári magánjogvitákra terjed ki.

A választottbíráóság igénybevételének lehetősége a választottbíráósági szerződés. A választottbíráósági szerződés a felek megállapodása, amelyben meghatározott - akár szerződéses, akár szerződésen kívüli - jogviszonyukból keletkező, köztük már felmerült vagy a jövőben felmerülő minden vagy valamely konkrétan meghatározott vitát választottbíráskodásnak vetnek alá. A választottbíráósági szerződés lehet más szerződés része (a továbbiakban: választottbíráósági kikötés) vagy önálló szerződés.

A választottbíráósági szerződést írásba kell foglalni. Írásban megkötött választottbíráósági szerződésnek kell tekinteni azt a megállapodást is, amely elektronikus aláírás nélküli elektronikus közlés útján jött létre, ha az elektronikus közlésben foglalt adat a másik fél számára hozzáférhető, és alkalmas későbbi hivatkozásra. A választottbíráósági szerződést írásban megkötöttnek kell tekinteni akkor is, ha a választottbíráóság elé utalásra irányuló nyilatkozatában vagy kereseti kérelme előadásában a fél állítja a választottbíráósági szerződés létét, és a másik fél azt nem vitatja. Írásban megkötött választottbíráósági szerződésnek minősül az írásban megkötött szerződésben választottbíráósági kikötést tartalmazó dokumentumra való hivatkozás, feltéve, hogy az abban foglalt kikötés a szerződés részét alkotja.²⁷⁰

A feleket a választottbíráósági eljárás során egyenlő elbánásban kell részesíteni, és mind-egyik félnek meg kell adni a lehetőséget arra, hogy az ügyét előadhassa.²⁷¹

A felek a választottbíráósági tanács által követendő eljárás szabályaiban szabadon állapodhatnak meg. Ilyen megállapodás hiányában a választottbíráósági tanács az eljárási szabályokat belátása szerint határozza meg.²⁷²

A felek a választottbíráskodás helyében szabadon állapodhatnak meg. Ilyen megállapodás hiányában a választottbíráskodás helyét a választottbíráósági tanács az eset körülményeit figyelembe véve határozza meg, ideértve különösen azt, hogy az a feleknek megfelelő legyen.²⁷³

A választottbíráósági eljárás során használandó nyelvben vagy nyelvekben a felek szabadon állapodhatnak meg. Ilyen megállapodás hiányában a választottbíráósági tanács határozza meg az eljárás során használandó nyelvet vagy nyelveket.²⁷⁴

A felek ellenkező megállapodása hiányában a választottbíráósági tanács dönti el, hogy az álláspontok és a bizonyítékok előadása céljából tart-e tárgyalást, vagy az eljárást anélkül folytatja le. A felek bármelyikének kérésére az eljárás megfelelő szakaszában a választottbíráósági tanács tárgyalást tart akkor is, ha egyébként a felek abban állapodtak meg, hogy a jogvitát tárgyalás tartása nélkül kell elbírálni. A feleket előzetesen, kellő időben értesíteni kell a tárgyalásról és a választottbíráósági tanács olyan eljárási cselekményéről, amelynek célja szemle lefolytatása. Az egyik fél által a választottbíráósági tanácshoz beterveztett beadványt, iratot vagy más információt közölni kell a másik féllel, továbbá közölni kell a felekkel minden

270 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 8. §

271 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 29. §

272 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 30. §

273 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 31. §

274 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 33. §

olyan bizonyítékot, amelyet a választottbíróági tanács döntése meghozatalánál figyelembe vehet. A választottbíróági tanács a tanúkkal és szakértőkkel szemben pénzbírságot vagy más kényszerítő eszközt nem alkalmazhat. A választottbíróági tanács az eljárásáról jegyzőkönyvet készít, és annak egy példányát megküldi a feleknek. A választottbíróági tanács eljárása - a felek ellenkező megállapodása hiányában - nem nyilvános.²⁷⁵

A választottbíróági tanácsnak a jogvitát a felek által a vitás kérdések érdemi eldöntésére választott jog rendelkezéseivel összhangban kell eldöntenie. Ha a felek eltérően nem állapodtak meg, valamely állam jogának vagy jogrendszerének kikötése közvetlenül az adott állam anyagi jogát jelenti, ide nem értve annak nemzetközi magánjogi szabályait. A felek általi jogválasztás hiányában az alkalmazandó anyagi jogot a választottbíróági tanács az általa alkalmazandónak tartott nemzetközi magánjogi szabályok alapján állapítja meg. A választottbíróági tanács minden esetben a szerződés kikötéseivel összhangban kell meghozza a döntését, és figyelembe kell vennie az ügyletre alkalmazandó kereskedelmi szokásokat.²⁷⁶

A felek eltérő megállapodásának hiányában a választottbíróági tanács szótöbbséggel hozza meg határozatát, többségi álláspont hiányában a választottbíróági tanács elnöke dönt.²⁷⁷

Ha az eljárás során a felek a jogvitában egyezséget kötnek, a választottbíróági tanács az eljárást megszünteti. Ha a felek kérik, a választottbíróági tanács az egyezséget a megállapodásban foglalt feltételekkel ítéletbe foglalja, feltéve hogy az egyezség megfelel a jogszabályoknak. Az egyezség feltételeit magában foglaló ítélet hatálya azonos az ügy érdemében hozott ítélet hatályával.²⁷⁸

A választottbíróági ítéletet és az eljárást megszüntető végzést írásba kell foglalni, és azt a választottbíróági tanács tagjai aláírják. A választottbíróági ítéletben rögzíteni kell a döntés alapjául szolgáló indokokat, kivéve, ha az ítélet az egyezség feltételeit tartalmazza. Ha valamelyik fél kéri, az ítéletben rendelkezni kell az eljárás költségének összegéről és viseléséről.²⁷⁹

A választottbíróági ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye. A választottbíróági ítélet rendes bírói úton csak a választottbíróági ítélet érvénytelenítése iránt indított perben vizsgálható felül.²⁸⁰

A választottbíróági ítélet hatálya ugyanaz, mint a jogerős bírósági ítéleté; annak végrehajtására a bírósági végrehajtásról szóló jogszabályok irányadók.²⁸¹

Nemzetközi beruházási vitarendezés

A nemzetközi beruházási vitarendezések rendszerének alapját a beruházási megállapodások adják. Ezek többsége kétoldalú megállapodás, azonban a multilaterális kereskedelmi egyezmények is egyre gyakrabban tartalmaznak befektetésekről szóló rendelkezéseket.²⁸²

275 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 36. §

276 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 41. §

277 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 42. § (1) bek.

278 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 43. §

279 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 44. §

280 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 47. §

281 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról, 53. §

282 Országgyűlés Hivatala (2019b): Nemzetközi beruházási vitarendezés, Infojegyzet 2019/27. 1. https://www.parlament.hu/documents/10181/1789217/Infojegyzet_2019_27_beruhazasi_vitarendezes.pdf/b33d621f-5c97-c3a4-1c26-ed5634ffc487 (2021. 04. 22.)

Abban az esetben, ha a beruházó úgy véli, hogy egy az anyaországa és a beruházásának otthont adó ország között fennálló egyezményben foglalt jogait a beruházásának otthont adó ország megsértette, beruházási vitarendezést kezdeményezhet egy erre szakosodott nemzetközi bíróságnál.²⁸³

Ilyen esetben az érintett államok igazságszolgáltatási rendszerétől független választottbíróságok döntenek az ügyben. A jogviták elbírálásáért három bíró felelős, akik közül egyet-egyet választ a két fél, míg az elnök személye felől közös megegyezéssel döntenek.²⁸⁴

A nemzetközi beruházási választottbíráskodás jogi hátterét a Világbank által kiadott dokumentumok és a Washingtoni Egyezmény jelentik. Az egyezmény kihirdetésével létrehozott egy választottbíróági fórumot, az International Centre for Settlement of Investment Disputes-t (továbbiakban: ICSID).²⁸⁵ Az ICSID mellett más választottbíróági intézmények is léteznek.²⁸⁶

Kérdésbank

1. Sorolja fel az AVR előnyeit és hátrányait!
2. Határozza meg, melyek a magyarországi AVR leggyakoribb formái!
3. Kereskedelmi jogviszonyokban felmerült jogvitáknak állami bírósági peres eljárás helyett a felek által választott eljárásban történő eldöntése. Mi ez?
  - közvetítés
  - választottbíráskodás
  - nemzetközi beruházási per
4. Ha a felek bármelyike az első közvetítői megbeszélésen személyesen nem jelenik meg, a közvetítő a közvetítői eljárást nem indítja meg. Igaz vagy hamis?
  - igaz
  - hamis
5. A felek a választottbíráskodás helyében szabadon állapotodhatnak meg. Igaz vagy hamis?
  - igaz
  - hamis
6. Nemzetközi beruházási vitarendezés esetében az érintett államok igazságszolgáltatási rendszerének delegált bíráiból álló bíróság dönt az ügyben. Igaz vagy hamis?
  - igaz
  - hamis

283 Országgyűlés Hivatala, 2019b. 3.

284 Országgyűlés Hivatala, 2019b. 3.

285 Hajdú Gergely: A nemzetközi kereskedelmi és beruházási választottbíráskodás fogalmának vizsgálata. <https://arsboni.hu/a-nemzetkozi-kereskedelmi-es-beruhazasi-valasztottbiraskodas-fogalmanak-vizsgalata/> (2021. 04. 22.)

286 Országgyűlés Hivatala, 2019b. 3.

